λογοποιός

ΕΤΗΣΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ
ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ - ΛΥΚΕΙΟΥ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΩΝ Ε. ΜΑΝΤΟΥΛΙΔΗ

Τεύχος Δεύτερο, 2016

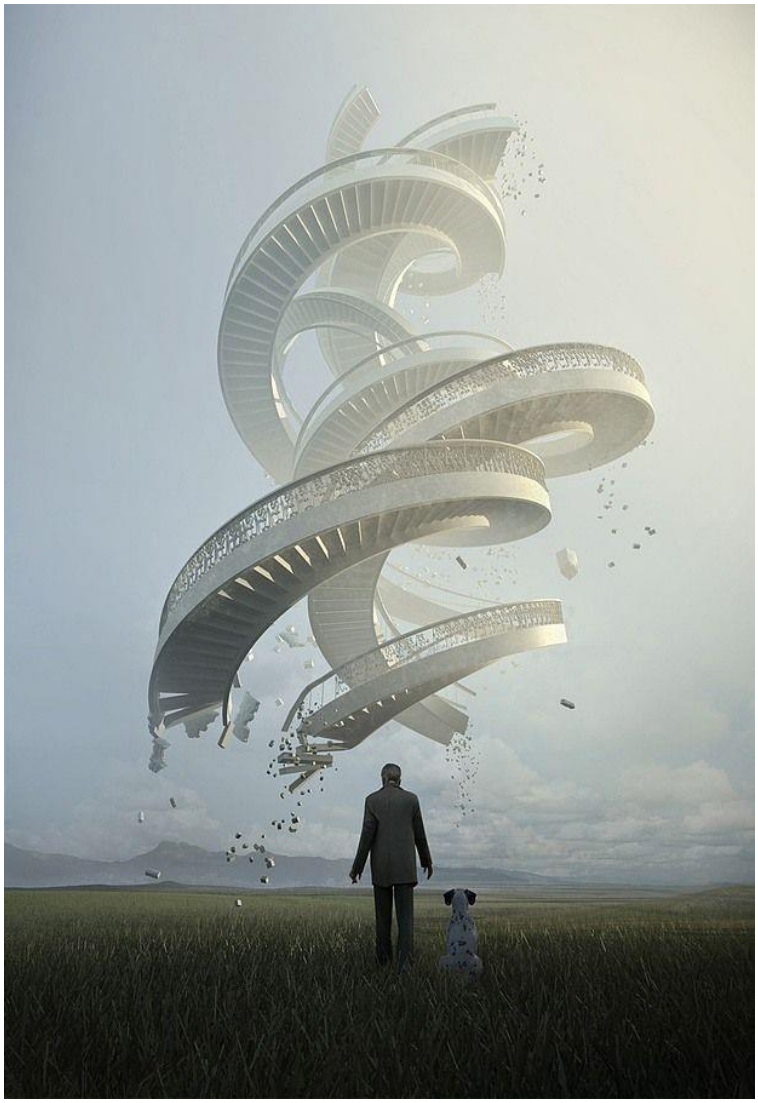

ΜΑΝΤΟΥΛΙΔΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ

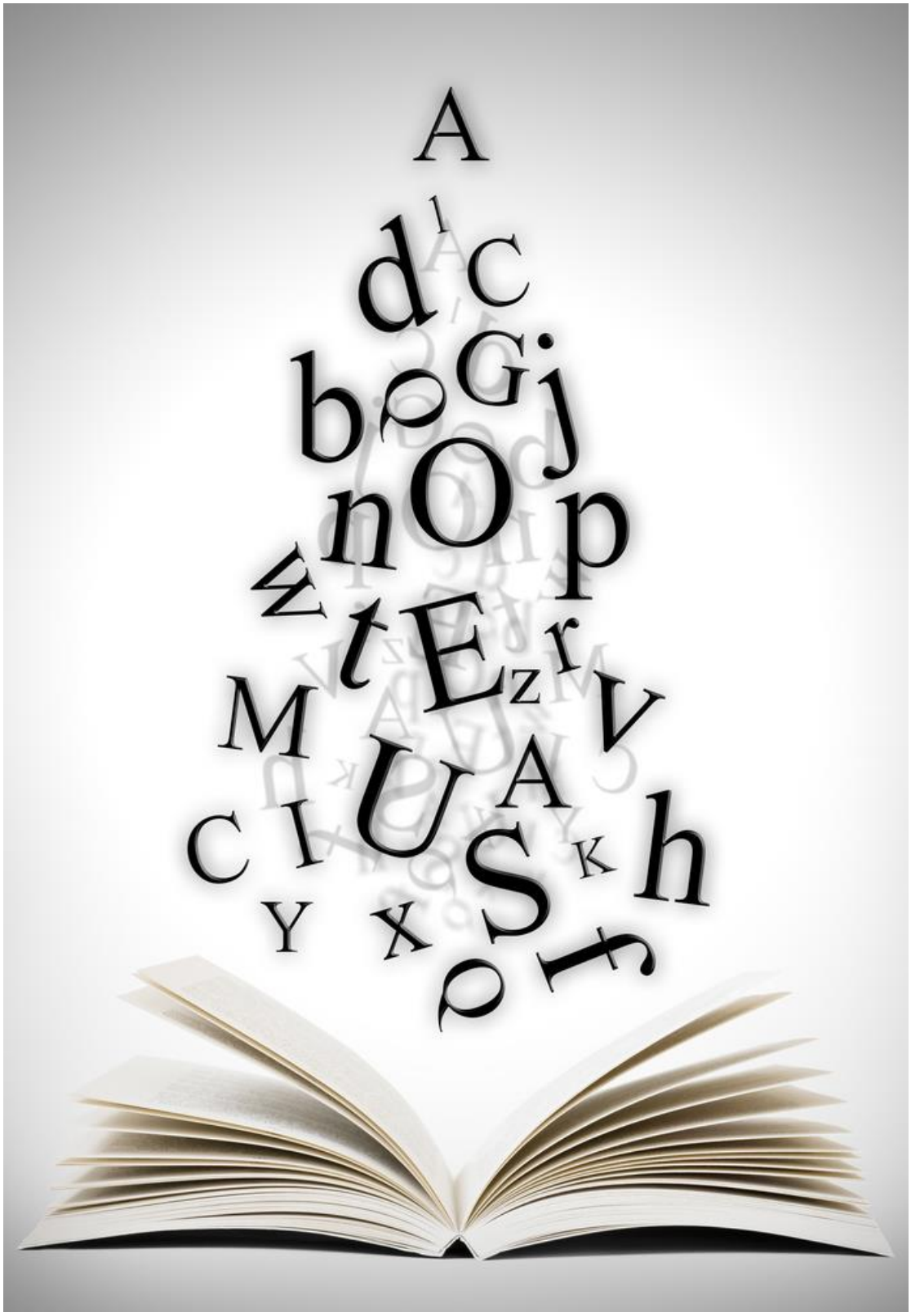

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ 7

ΠΟΙΗΣΗ

Ιωάννης - Μάικλ Άρνολντ - Αμβροσιάδης
Το φάντασμα 11

Πολυξένη - Ναταλία Λιασίδη
Τριαντάφυλλα και κρίνα 12

Ελένη Γεροθανάση
Γλυκιά μελαγχολία 14

Ιωάννης Ντικούδης
Ξεριζωμός 15

Ανδρέας Σουπονίτσκι
Αφιέρωμα στον Καβάφη 16

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Ανδρέας Σουπονίτσκι

Νικολάι Γκουμιλιόφ
Όραμα 19

Ιβάν Μπούνιν
Το γιασεμί 20

ΑΓΩΝΕΣ ΤΕΧΝΗΣ

Φίλιππος - Ιλαρίων Συτιλίδης
Εν τη Γενέσει Θάνατος 23

Σωφρόνιος Ζαφειριάδης
Ηθικές συντεταγμένες 24

Ελένη Γεροθανάση
Σήμερα... 25

Σταματία - Νεφέλη Ευθυμιάδου
Κόσμος και κοσμάκης 26

Γιώργος Ζαχαριάδης
Εγώ 27

Άννα Ζευγαρίδου
Κορμοί στη ζωή 28

Χριστίνα Καραφυλλιά
Εγώ και οι άλλοι 29

Κωνσταντίνος Μηκερόζης
Το μεγάλο μέσα στο μικρό 30

Θεοδώρα Νάκου
Η ζωή θέλει αυτά 31

Ελένη Νικολαΐδου
Επίπλαστα χαμόγελα 32

Αλέξανδρος Νταβιντεάνου
Πώς να γίνεις άνθρωπος 33

Ευρυδίκη - Μαρία Παπανικολάου
Είμαι 34

Όλγα Σιτσιάνη
Το ρατσιστικό έρεβος 35

Ασπασία - Ραμόνα Σπυροπούλου
Η μόνη αλλαγή… 36

Ιωάννα Συμεωνίδου
Σύγκρουση συναισθημάτων 37

Όθων - Θεόδωρος Τζαμτζής
Οι δύο κόσμοι 38

Μαριάνθη - Ευαγγελία Τρανσβαλίδου
Ζωή όπως τη ζω 39

Μενέλαος Τσικάρας
Χωρίς πατρίδα 40

Χριστίνα Τσιούμα
Ο απόηχος του κόσμου μας 41

ΔΙΗΓΗΜΑ

Παρασκευή Βασιλειάδου
Ημερολόγια Κατοχής 45

ΔΟΚΙΜΙΟ

Παρμενίων Κουτσογεώργος
Ελευθερία και απομόνωση 54

Σαββίνα Ρωμανού - Πύλλη
Ευφυΐα: οι άγνωστες πτυχές της 58

Έλλη Τσουρουκίδου
Πρόσφυγες και εθνικισμός στην Ευρώπη 60

ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ
ΕΡΓΑΣΙΑ

Χριστίνα Αηδονίδου, Παναγιώτης Διαμαντής, Σαμπίνα - Μαρία Διγκτσή, Χαράλαμπος Ευθυμιάδης, Παρμενίων Κουτσογεώργος, Ευάγγελος Λαζαρίδης, Μαρία Μερτζιμέκη, Ελίζα Μιχαλοπούλου, Ελένη Νικολαΐδου, Ασπασία Παμπόρη, Σοφία Τευτσή, Άννα Τζιάλλα, Ευάγγελος Τσανακτσίδης, Αναστασία Φωκά, Ζήσης Χασιώτης, Αναστασία - Τσέσι Χουάνγκ
Ο Οδυσσέας Ελύτης και η ιστορία της ελληνικής γλώσσας 64

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ 74

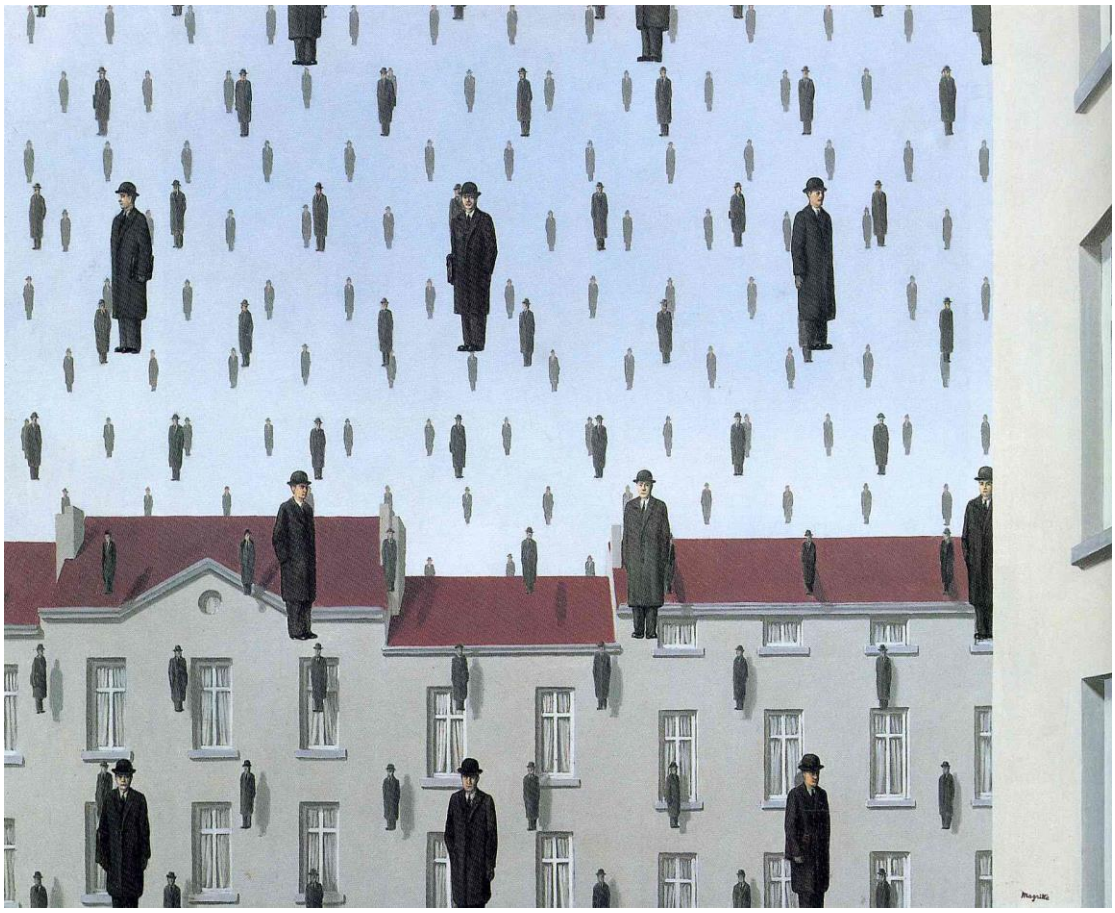

René Magritte, *Golconde*

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Η ποίηση είναι δυο θαμποί προβολείς μες στην ομίχλη, ένα δελτάριο σε φίλους που λείπουν με τη μοναδική λέξη ζω.
Μανόλης Αναγνωστάκης

Η ομορφιά καραδοκεί. Αν είμαστε ευαίσθητοι, θα την αισθανθούμε μέσα στην ποίηση όλων των γλωσσών.
Jorge Luis Borges

Ο σκοπός του συγγραφέα είναι να εμποδίσει τον πολιτισμό να καταστρέψει τον εαυτό του.
Albert Camus

Η ποίηση βοηθάει όσο το κερί σ' ένα σκοτεινό ξωκλήσι με φευγάτους όλους τους αγίους, παρηγορεί αυτούς που την αγαπούν, γιατί βρίσκουν κομματάκια από σκισμένες φωτογραφίες του ψυχισμού τους.
Κική Δημουλά

Η επιστήμη εμπλουτίζει τον νου. Η λογοτεχνία εμπλουτίζει ολόκληρη την προσωπικότητα.
Nicolás Gómez Dávila

Η Ποίηση δεν είναι η απελευθέρωση των αισθημάτων, αλλά η δραπέτευση από τα αισθήματα. Δεν είναι η έκφραση της προσωπικότητας αλλά η δραπέτευση από την προσωπικότητα. Αλλά θα πρέπει κανείς να έχει αισθήματα και προσωπικότητα, για να θέλει να δραπετεύσει από αυτά.
T. S. Eliot

Και η Ποίηση πάντοτε είναι μία όπως ένας είναι ο ουρανός. Το ζήτημα είναι από πού βλέπει κανείς τον ουρανό. Εγώ τον έχω δει από καταμεσίς της θάλασσας.
Οδυσσέας Ελύτης

Ποίηση είναι όταν ένα συναίσθημα έχει βρει τη σκέψη του και η σκέψη έχει βρει τις λέξεις.
Robert Frost

Μας διώχνουνε τα πράγματα, κι η ποίησις είναι το καταφύγιο που φθονούμε.
Κώστας Καρυωτάκης

Δεν είναι με ιδέες που φτιάχνει κανείς στίχους, είναι με λέξεις.
Stephane Mallarmé

Η ποίηση είναι ένα ταξίδι σ' άγνωστη χώρα. Η ποίηση είναι ταυτόσημη με την παραγωγή ραδίου. Για μια και μόνο λέξη λιώνεις χιλιάδες τόνους γλωσσικό μετάλλευμα.
Vladimir Mayakovsky

Η ποίηση δεν ανήκει σ’ αυτούς που τη γράφουν αλλά σ’ αυτούς που την έχουν ανάγκη.
Pablo Neruda

Η ποίηση είναι μια λύτρωση ατομική - αν όχι ανάδειξη. Μπορείς μιαν άκρη μόνο της αλήθειας να σηκώσεις, να ρίξεις λίγο φως στην πλαστογραφημένη σου ζωή.
Τίτος Πατρίκιος

Η ποίηση είναι η πιο πυκνή μορφή προφορικής έκφρασης.
Ezra Pound

Η λογοτεχνία είναι η απόδειξη πως η ζωή δεν είναι αρκετή.
Fernando Pessoa

Πολλοί στίχοι είναι σαν πόρτες, πόρτες κλειστές σ’ ερημωμένα σπίτια.
Γιάννης Ρίτσος

Η ποίηση είναι εκείνος ο εαυτός μας που δεν κοιμάται ποτέ.
Γιώργος Σαραντάρης

Η ποίηση έχει τις ρίζες της στην ανθρώπινη ανάσα.
Γιώργος Σεφέρης

Ο ποιητής μιλά στους ανθρώπους για την άλλη τους ζωή, εκείνη που έχουν σβήσει και έχουν ξεχάσει.
Edith Sitwell

Ποίηση είναι η ανάπτυξη ενός επιφωνήματος.
Paul Valery

ΠΟΙ

Η

ΣΗ

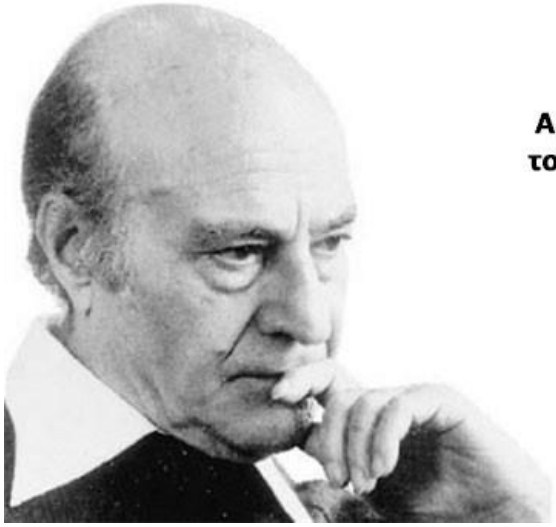

«Ήρθαν ντυμένοι "φίλοι"
Αμέτρητες φορές οι εχθροί μου
το παμπάλαιο χώμα πατώντας.»
Άξιον Εστί

Οδυσσέας Ελύτης
(1911 - 1996)

Το φάντασμα

Ένας άνεμος φύσηξε,
φαντασία ξεχασμένων ποιητών.
Ένα φάντασμα ξύπνησε,
απομεινάρι περασμένων καιρών.
Και περπατούσε στις πλατείες
και έβλεπε.
Έβλεπε γιορτές προς τιμήν του.
Μα περπατούσε και στο μέλλον.
Και έβλεπε την επανάληψη της ζωής του.
Φώναζε στους ανθρώπους:
θυμηθείτε με!
Δεν χρειάζομαι γιορτές,
μόνο να αποφύγετε την επανάληψη της ζωής μου.
Και οι άνθρωποι συνέχισαν,
συνέχισαν το χτίσιμο των κάστρων τους στην άμμο.
Μέχρι που ένας ρώτησε
ποια είσαι;
Είμαι η Ιστορία, δεν με θυμάστε;
Όχι.
Είναι γιατί φιμώσατε τους ποιητές.
Είναι γιατί κλείσατε τα αυτιά σας,
για να μην ακούτε τον άνεμο.
Είναι γιατί το μάρμαρο και οι μπογιές δεν έχουν κίνηση.
Γιατί το χαρτί και το μελάνι δεν μπορούν να τραγουδήσουν.

Το ποίημα απέσπασε το 1ο βραβείο στον Πανελλήνιο Μαθητικό Διαγωνισμό Ποίησης του Δήμου Θεσσαλονίκης για την Παγκόσμια Ημέρα Ποίησης (2015)

Τριαντάφυλλα και κρίνα

Το κερί δεν είναι πάντα αρκετό, για να προστατευτείς απ' τις σειρήνες
και το πάπλωμα δεν σε καλύπτει πάντα από την παγωνιά του πολέμου.
Όσο όμως μάταιο κι αν μοιάζει, σταμάτα να ποθείς το τριαντάφυλλο.
Κι ας θολώνει τη σκέψη η ευωδιά του.
Κι ας παραλύουν τα δάχτυλα στο άγγιγμά του.

Το βουνό είναι η μόνη ελπίδα κι ας φαντάζει αδιέξοδο.

Δύσβατο μοιάζει το βουνό σαν Γολγοθάς.
Ο δρόμος για την κορυφή δεν έχει τριαντάφυλλα,
μα μόνο με τ' αγκάθια τους είναι γιομάτος.
Και το σκοτάδι βαθύ, λυπητερό,
μιας και μια χούφτα αστέρια δεν φτάνουν να το φωτίσουν.
Και σαν ανεβαίνεις, βαραίνει ο σταυρός στην πλάτη σου,
ματώνουν τα πόδια σου απ' τ' αγκάθια
κι η μέρα αργεί να ξημερώσει.

Μα σαν φτάσεις στην κορυφή, ένα λιβάδι κρίνα σε περιμένει.
Και μια ελιά καρτερικά προσμένει να λούσει το δοξασμένο κορμί σου,
να στεφανώσει το δοξασμένο κεφάλι σου.

Και πες πως είχες την πυξίδα
θα την ακολουθούσες;
Και πες πως κατακτούσες την Τροία
θα εγκατέλειπες τον πόλεμο;
Και πες πως ο ήλιος ανέτελλε, όποτε εσύ λαχταρούσες,
θα λησμονούσες τη δύση;
Και πες πως άνθιζε ένα τριαντάφυλλο στον κήπο σου
θα άνθιζε η ζωή σου;

Γιατί ο παράδεισος δεν έχει τριαντάφυλλα.

Μοιάζει με ολάνθιστο λιβάδι από κρίνα λευκά.
Λευκά σαν τον άγγελο, τον φύλακα και προστάτη σου.

Λευκά σαν το περιστέρι που ανασηκώνει τα μεγάλα θλιμμένα μάτια του
και βλέπει τα πρόβατα που μόνα τους κινούν προς τη σφαγή,
τους ανθρώπους που μόνοι τους βαδίζουν προς το χάος.

Λευκά σαν τη σημαία που λίγοι έχουν θάρρος να σηκώσουν
και να κραυγάσουν περήφανα,
σκεπάζοντας τα ουρλιαχτά από τα πλήθη που αλληλοσφάζονται.

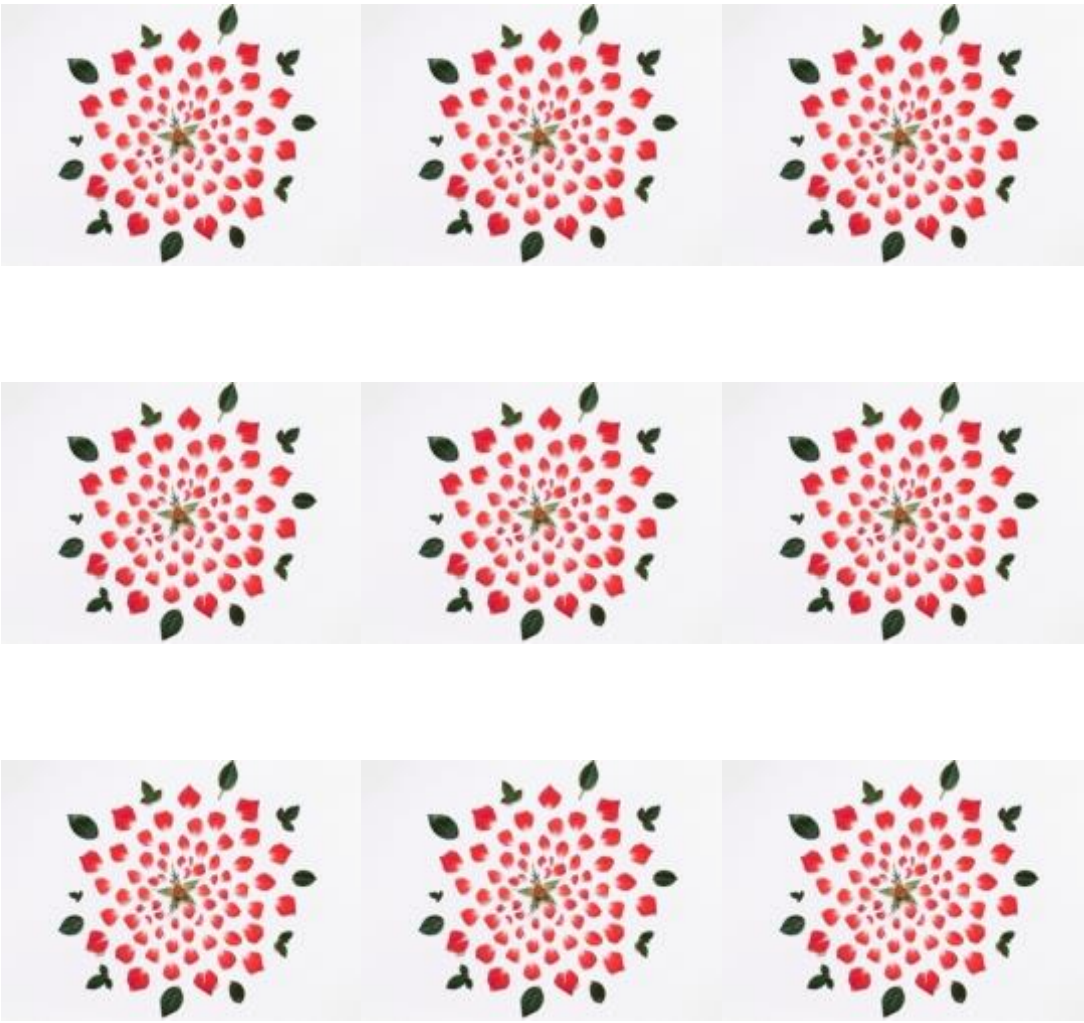

Γλυκιά μελαγχολία

Καρλ τον λέγανε,
Καρλ φον Λε Σουίρ…
Ακόμα,
ακόμα θυμάμαι
την αποφασιστικότητα στο βλέμμα του.
Όλα γίνονται για έναν λόγο…
Για έναν λόγο
ένα εξαγριωμένο πλήθος Γερμανών
επιτέθηκε το 1943
σε Έλληνες…
Για έναν λόγο
χωρίς έλεος,
ανθρωπιά και σταματημό
έσφαζαν όποιον έβρισκαν μπροστά τους…
Για έναν λόγο
σκότωσαν τους γονείς μου…
Όλα για έναν λόγο…
«Μην κουνηθείς από εδώ» έλεγαν οι γονείς μου
και με κλείδωναν σε ένα δωμάτιο.
Ήθελα να βγω έξω
κι ας με σκότωναν οι Γερμανοί,
ο Καρλ…
Είχα σιχαθεί τη ζωή μου…
Την ώρα που για εκατοστή φορά μετρούσα τις ραφές της κουρτίνας,
η απόλυτη σιγή μου συνδυάστηκε με ουρλιαχτά και πυροβολισμούς…
Ήθελα να βγω έξω,
ζήλευα αυτούς που ήταν έξω
και μετά από δευτερόλεπτα ένας αγριεμένος Γερμανός τους έπαιρνε το κεφάλι…
Ήθελα να βγω,
το κεφάλι μου μουδιασμένο
και δεν καταλάβαινα τι έκανα…
Έπεσα,
και δεν σηκώθηκα ποτέ…
Με βρήκε σωριασμένο κάτω η μητέρα μου, μόνο…
Το κατάλαβα από το χάδι της…
Ίσως αυτή η μελαγχολία να με βοηθούσε..
Ίσως αυτή να ήταν μια γλυκιά μελαγχολία…

Ξεριζωμός

Πυρκαγιές,
σκοτωμοί,
βιασμοί!
Ξεριζωμός!
Τα κυπριακά μαρτύρια έμειναν ανεξίτηλα στην ΙΣΤΟΡΙΑ.
Χαράχθηκαν στις ψυχές των ανθρώπων.
Σημάδεψαν τις μνήμες.
Μια ιστορία εξαπάτησης και ΠΡΟΔΟΣΙΑΣ.

Λίγες μέρες ήταν αρκετές,
για να καταστραφεί μια χώρα.
Και σχίστηκε ΣΤΑ ΔΥΟ.
Έλληνες ξεριζώθηκαν από την ίδια τους την ΠΑΤΡΙΔΑ.

Ανδρέας Σουπονίτσκι

Αφιέρωμα στον Καβάφη

Σιτοβολώνας λέξεων το έργο σου
στολισμένο με τις ακτίνες του ηλίου
που αντανακλούν στο λευκό τοπίο
της απέραντης χώρας σου.
Με το ταλέντο που σου χαρίστηκε…
Μεγαλούργησες!
Ήρθες πρόσωπο με πρόσωπο με τον Θεό.
Του ζήτησες συγγνώμη για τα ανθρώπινα λάθη σου
και τήρησες συνειδητά τις εντολές του.
Εξιλεώθηκες μέσα απ' τους στίχους του...
Λαμπερό αστέρι της ποίησης,
έζησες μια ζωή ξεχωριστή,
ψηλαφώντας το νόημά της,
αναζητώντας ασταμάτητα τη γνώση.
Μέχρι και τον θάνατο,
η πένα σου τον είχε προσπεράσει.
Έβγαλε όλο το χρυσάφι της ψυχής σου στο φως.
Τα πνευματικά άφθαρτα τέκνα σου
ταξίδεψαν με τον Ήλιο της λογοτεχνίας
σε κάθε γωνιά της γης
και έγινες επίτιμος πολίτης του κόσμου.
Άξιο τέκνο της περήφανης Ελλάδας,
ανεκτίμητη η ασύνορη πνευματική παρακαταθήκη σου.

Μετάφραση

Translation

Traduction

Übersetzung

Traduzione

Traducción

Перевод

Видение

Николай Гумилев

Лежал истомленный на ложе болезни
(Что горше, что тягостней ложа болезни?),
И вдруг загорелись усталые очи,
Он видит, он слышит в священном восторге —
Выходят из мрака, выходят из ночи
Святой Пантелеймон и воин Георгий.
Вот речь начинает святой Пантелеймон
(Так сладко, когда говорит Пантелеймон)
— «Бессонны твои покрасневшие вежды,
Пылает и душит твое изголовье,
Но я прикоснусь к тебе краем одежды
И в жилы пролью золотое здоровье». —
И другу вослед выступает Георгий
(Как трубы победы, вещает Георгий)
— «От битв отрекаясь, ты жаждал спасенья,
Но сильного слезы пред Богом неправы,
И Бог не слыхал твоего отреченья,
Ты встанешь заутра, и встанешь для славы». —
И скрылись, как два исчезающих света
(Средь мрака ночного два яркие света),
Растущего дня надвигается шорох,
Вот солнце сверкнуло, и встал истомленный
С надменной улыбкой, с весельем во взорах
И с сердцем, открытым для жизни бездонной.

Όραμα
του Νικολάι Γκουμιλιόφ

Αναπαυόμενος εις το κρεβάτι της αρρώστιας-
(τι θλιβερότερο απ' το κρεβάτι της αρρώστιας)...
Ξάφνου τα μάτια τα κουρασμένα του ανάβουν
και βλέπει, ακούει μέσα σε θεϊκό οραματισμό
να ξεπροβάλλουν απ' το σκοτάδι της νύκτας
ο Άγιος Παντελεήμονας και ο Τροπαιοφόρος Γεώργιος.
Τον λόγο παίρνει ο Άγιος Παντελεήμονας
(Τι γλυκά που είναι τα λόγια του):
«Άυπνος και αδύναμος πρέπει να είσαι,
η κεφαλή σου καίγεται και πνίγεσαι...
Όμως θα σε αγγίξει του χιτώνα μου η άκρη,
γεμίζοντάς σε με χρυσή ευεξία».
Ακολουθώντας, συνεχίζει ο Γεώργιος:
«Αναζητώντας λύτρωση απαρνιόσουν από τις μάχες,
μα του δυνατού τα δάκρυα ο Θεός δεν υπολογίζει
και ο Θεός δεν εισάκουσε το «όχι» σου.
Θα σηκωθείς νωρίς, έτοιμος για δόξες»...
Και εξαφανίστηκαν οι δύο σαν φώτα εκθαμβωτικά
(μέσα στο σκοτάδι δύο φώτα εκθαμβωτικά)
και σηματοδοτείται η επερχόμενη η μέρα,
ο ήλιος ανατέλλει και σηκώνεται ο αδύναμος
με ειρωνικό χαμόγελο και χαρά στο βλέμμα...
Και με καρδιά ανοιχτή για αιώνια ζωή.

Νικολάι Γκουμιλιόφ (1886 - 1921). Ποιητής, διηγηματογράφος, θεατρικός συγγραφέας. Είναι ο κυριότερος ιδρυτής του ακμεϊσμού στη Ρωσία. Ο ακμεϊσμός δημιουργήθηκε ως αντίδραση ενάντια στον συμβολισμό, τείνοντας προς την έξαρση της δύναμης του ανθρώπου, την καθαρότητα, και γενικά προς μια κορύφωση (την ακμή, απ' όπου και η ονομασία του) της έκφρασης και μια σθεναρή («αντρική») αντιμετώπιση των εκάστοτε προβλημάτων (το κίνημα ονομάστηκε και αδαμισμός).

Жасмин
Иван Бунин

Цветет жасмин. Зеленой чащей
Иду над Тереком с утра.
Вдали, меж гор - простой, блестящий
И четкий конус серебра.
Река шумит, вся в искрах света,
Жасмином пахнет жаркий лес.
А там, вверху - зима и лето:
Январский снег и синь небес.
Лес замирает, млеет в зное,
Но тем пышней цветет жасмин.
В лазури яркой – неземное
Великолепие вершин.

Το γιασεμί
του Ιβάν Μπούνιν

Ανθίζει το γιασεμί, μοιάζει με άλσος.
Πουρνό πουρνό τον Τέρεκ* πλησιάζω.
Μακριά, στα βουνά ανάμεσα -λιτός και λαμπερός
ασήμι φέγγει ο ποταμός.
Στους βρυχηθμούς του ποταμού, μέσα στις σπίθες του φωτός,
γιασεμί μυροβολεί το δάσος μες στη ζέστη.
Και εκεί, στην κορυφή χειμώνα - καλοκαίρι:
Το χιόνι του Γενάρη κι ο γαλάζιος ουρανός.
Το δάσος παγώνει, η ζέστη το θολώνει,
όμως τα άνθη του γιασεμιού πλουτίζουν.
Στο φωτεινό μπλε -το υπερκόσμιο-
Το μεγαλείο των κορφών φωτίζουν.

*Τέρεκ: ποταμός στον βόρειο Καύκασο

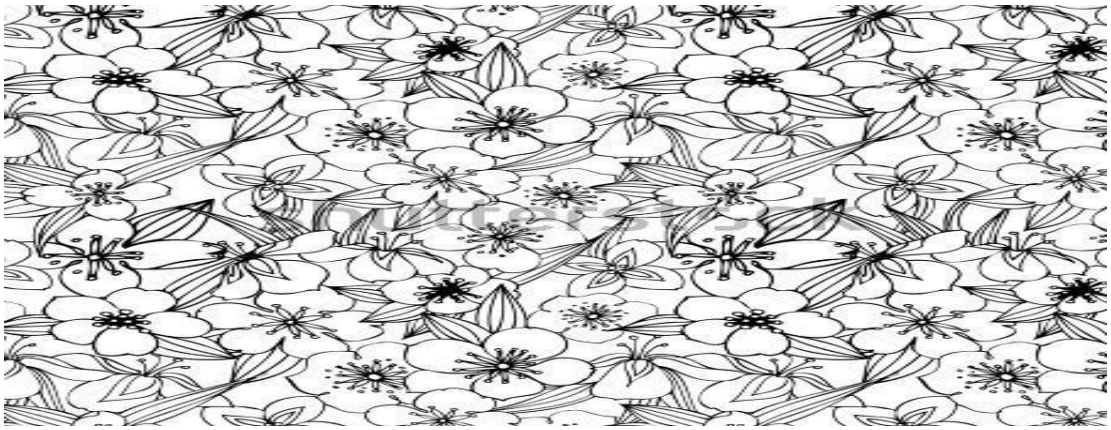

Ο **Ιβάν Αλεξέγεβιτς Μπούνιν** (1870 - 1953) ήταν ο πρώτος Ρώσος συγγραφέας που κέρδισε το Βραβείο Νόμπελ Λογοτεχνίας το 1933. Η βασική δομή των ποιημάτων και των ιστοριών του είναι μία από τις πλουσιότερες στη γλώσσα του. Το τελευταίο βιβλίο του, *Οι Σκοτεινές Λεωφόροι* (1943) είναι η περισσότερο αναγνωσμένη συλλογή διηγημάτων του 20ού αιώνα στη Ρωσία.

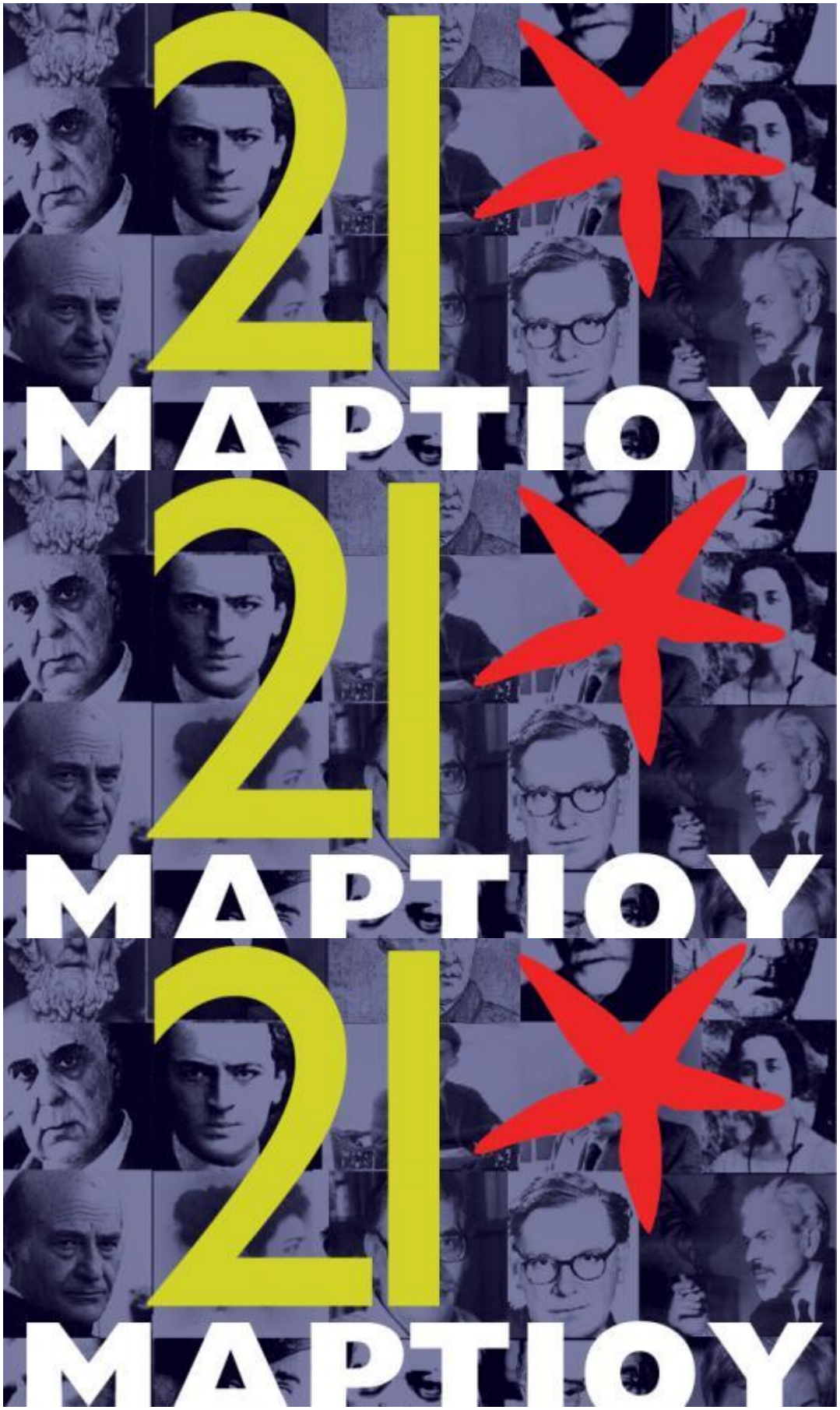
21
ΜΑΡΤΙΟΥ
21
ΜΑΡΤΙΟΥ
21
ΜΑΡΤΙΟΥ

ΜΑΝΤΟΥΛΙΔΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ
Αγώνες Τέχνης
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΙ ΜΑΘΗΤΙΚΟΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ
25 27
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 2016
ΘΕΑΤΡΟ
ΖΟΓΡΑΦΙΚΗ
ΠΟΙΗΣΗ
VIDEO
ΜΟΥΣΙΚΗ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ
mandoulides.edu.gr
ΧΟΡΗΓΟΣ
Livemedia.gr

ΜΑΝΤΟΥΛΙΔΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ
Αγώνες Τέχνης
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΙ ΜΑΘΗΤΙΚΟΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ
25 27
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 2016
ΘΕΑΤΡΟ
ΖΟΓΡΑΦΙΚΗ
ΠΟΙΗΣΗ
VIDEO
ΜΟΥΣΙΚΗ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ
mandoulides.edu.gr
ΧΟΡΗΓΟΣ
Livemedia.gr

Εν τη Γενέσει Θάνατος

Εν αρχή ην το πνεύμα ανθρώπου, κενόν τε και έρημον.

Σκότος εξουσίαζε την ψυχήν αυτού
Και είπεν ο Θεός, *Γενηθήτω φώς*· και εγένετο φως,
ώστε διάκριση επετεύχθη μεταξύ αληθείας και ψέματος
και ουδεμία εξουσία κατείχε το ψέμα επί της αληθείας και των ανθρώπων.

Και είδεν ο Θεός ότι άγονη και άκαρπη η ψυχή αυτών
και είπεν ο Θεός· *Ας βλαστήσει αυτή χλωρόν χόρτον, χόρτον κάμνον σπόρον*,
ώστε ο καρπός αυτού να διατεθεί προς καλλιέργεια
και άνθος να προβάλει, σοφίας και συνέσεως.

Ην όμως το πνεύμα ανθρώπου ακόμη κενόν και έρημον.

Και είδεν ο Θεός ότι εμπάθεια κυριεύει την ψυχήν του ανθρώπου
και είπεν ο Θεός· *ας γίνουν φωστήρες εν τη ουσία του πνεύματος*,
ώστε αυτοί να φέγγωσι επί της πραότητος
και στο σκότος να καταδικάζουν το μίσος.

Έδοκεν λοιπόν ο Θεός ανθρώποις πνεύμα ειλικρινείας, σοφίας και πραότητος
αρετές επαρκείς διά πορείαν λαμπράν και ένδοξον.
Κατέκλυζαν δε το φωτεινό της ψυχής τμήμα
που εξουσίαν κατείχε έναντι του σκότους.

Και έπαυσαν από του πνεύματος κενότης και ερημία.

Ήταν δε το σκότος μικρόν και αδύναμον,
ώστε πάθος ένα μόνο εκεί εβλάστησε
και εν τέλει τον θρόνο και των Δακρύων τον κάλαμο
η φιλαυτία αξίως εκόσμησε.

Το βασίλειο των Δακρύων αυτή επεκτείνει
ως η των πολέμων κρυφή αρχηγός.
Την Πηγή της Αθανασίας αυτή θανατώνει
η των Ερινύων πιστή οδηγός.

Και σκότος πάλι εκάλυψε την ψυχήν του ανθρώπου
Άδης στερέωσε της γης το στερέωμα.

Εν τέλει ην το πνεύμα ανθρώπου κενόν τε και έρημον.

Το ποίημα απέσπασε το 1ο βραβείο στους *Πανελλήνιους Αγώνες Τέχνης* (2016)

Ηθικές συντεταγμένες

Εσένα που κοιτάς στο πάτωμα πώς σε λένε;

Δυτικά, αν πας πέρα από τη Δύση της Δέησης.
Ανατολικά, πίσω από την Αγχόνη του Άγχους.
Βόρεια, κάπου στον Βωμό της Βιοπάλης.
Νότια, εκεί όπου συχνάζουνε οι Ναυαγοί της Νιότης.
Εγώ μόνο το άντρο μου προστάτεψα...
Εκεί, εκεί θα βρεις το όνομά μου.
Θα κρύβομαι στη χάση του φεγγαριού
πίσω από ένα δέντρο που κάηκε.

Εγώ ευθύνομαι.

Κι εσένα που κοιτάς στα μάτια πώς σε λένε;

Δυτικά, αν πας εκεί όπου Δαμάζουν τη Διχόνοια.
Ανατολικά, στην Απαγγελία του Απροσδόκητου.
Βόρεια, στο μέρος που οι Βασιλείς Βουβοί μονάχα κυβερνάνε.
Νότια, στο μέρος που τα Νεύματα Νοσηρά τα θεωρούνε.
Εγώ τον Κόσμο ολόκληρο αγκάλιασα.
Εκεί, εκεί θα βρεις το όνομά μου.
Θα στέκομαι με καμάρι μπροστά σε κάποιον βράχο
απάνω σε ένα σώμα νεκρό.

Εγώ ευθύνομαι.

Το ποίημα απέσπασε το 2ο βραβείο στους *Πανελλήνιους Αγώνες Τέχνης* (2016), το 2ο βραβείο στον Πανελλήνιο Λογοτεχνικό Διαγωνισμό Εφηβικού Διηγήματος και Ποίησης (2016), το 2ο βραβείο στον Πανελλήνιο Λογοτεχνικό Διαγωνισμό του Πειραματικού Γυμνασίου Πανεπιστημίου Πατρών (2016) και το 2ο βραβείο στον Πανελλήνιο Μαθητικό Ποιητικό Διαγωνισμό του Συνδέσμου Εκδοτών Β. Ελλάδας (2016)

Σήμερα…

Σήμερα,
σήμερα είναι.
Δεν μπορώ να περιγράψω τη χαρά μου,
σήμερα
σήμερα θα τον δω.
Το βράδυ στο γνωστό σημείο.
Μετράω τις ώρες και τα λεπτά.
Βραδιάζει.
Τώρα ήρθε η ώρα.
Περπατάω και νιώθω ότι η καρδιά μου χτυπάει
πιο γρήγορα από τα παπούτσια μου στο έδαφος.
Πλησιάζω στο σημείο, στο δέντρο μας,
εκεί όπου παιδιά ακόμη περνούσαμε
τα καλοκαίρια μας ανέμελα με τίποτα παραπάνω
μονάχα με τη συντροφιά του άλλου.
Κρύο,
πολύ κρύο στη Συρία και ακόμα να έρθει.
Το θρόισμα των φύλλων συνοδεύεται
με ένα βούισμα.
Πέρασε μια ώρα.
Δεν φάνηκε.
Περπατώντας προς την πόλη, άκουγα ουρλιαχτά
από μωρά και γυναίκες.
Τρέχω όσο πιο γρήγορα μπορώ.
Βλέπω άντρες καλοντυμένους να χτυπάνε
όσους βρισκόταν στο πέρασμά τους
και να λεηλατούν τα σπίτια τους.
Βλέπω μια γυναίκα να μου λέει
να μπω σε ένα φορτηγό και σε δευτερόλεπτα την έπιασε
ένας καλοντυμένος κύριος χτυπώντας την χωρίς έλεος.
Μπήκα στο φορτηγό.
Αλλά ένα σου ζητώ.
Βοήθα με,
βοήθα με.
Αυτό μόνο.
Ευχαριστώ…

Το ποίημα απέσπασε το 2ο βραβείο στους *Πανελλήνιους Αγώνες Τέχνης* (2016)
και τιμητικό έπαινο στον Πανελλήνιο Μαθητικό Ποιητικό Διαγωνισμό του Συνδέσμου Β. Ελλάδας (2016)

Κόσμος και κοσμάκης

Μικρός και άσχημος ο κόσμος τούτος λένε πολλοί.

Μέγας και όμορφος εικάζουν άλλοι τόσοι.

Μα ποια αλήθεια είναι πιο πραγματική;

Με ποια αλήθεια πορεύεται η γνώση;

Τι λένε άραγε οι άγνωστοι σοφοί γι' αυτόν τον κόσμο
που σε λίγο θα τελειώσει;

Λένε πως είναι μια γυναίκα που ζητά χρόνια και χρόνια
ν' αντικρίσει το φεγγάρι.

Λένε πως είναι αγνώστου φωτός παιδί κι η γέννησή του
πως ξεχνιέται στους αιώνες.

Μα ό,τι κι αν λένε κάθε τόσο οι σοφοί,
τον κόσμο πια τον οδηγούν απατεώνες.

Μασκοφόροι και άνθρωποι αγνοί
περπάτησαν επάνω του για χρόνια.

Ο κόσμος φάνταζε μεγάλος στην αρχή,
μα όσο το φως τον κάλυπτε, ανθούσε η διχόνοια.

Είναι γνωστά τα μυστικά του,
μα χωρισμένη η ομορφιά του,

σε μασκοφόρους και τρελούς
κι όχι σε ανθρώπους γνωστικούς.

Κι είναι ο κόσμος ό,τι ακούς,
στις οθόνες και τους σταθμούς.

Εγώ

Κάποιος άλλος, όχι εγώ.
Ακόμα κι αν έμοιαζαν όλα δικά μου.
Οι λύπες, οι χαρές, η δόξα,
μα και το ίδιο μου το πρόσωπο.
Τίποτα δεν ήταν όπως πριν.
Γιατί τώρα ήξερα.
Σαν κοίταζα μες στο θολό νερό,
δεν ήμουν εγώ.
Κι όταν αγνάντευα ως αργά το δειλινό,
πάλι δεν ήμουν εγώ.
Μα κι όταν χάζευα ψηλά τον ουρανό,
ούτε και τότε ήμουν εγώ.
Ήξερα πως για να γίνω πάλι εγώ,
για ν' αποκτήσω τον χαμένο μου εαυτό,
ένας δρόμος υπήρχε.
Μονάχα έτσι θα μπορούσα ξανά να με βρω.
Αρκεί το μεγάλο μου εγώ,
να γινόταν ένα ακόμα μεγαλύτερο εσύ.
Γιατί μόνο μες απ' τα μάτια του άλλου,
θα είχε νόημα του καθενός το εγώ.
Γιατί τρία απλά γράμματα σου αλλάζουν τη ζωή,
γιατί αν γίνω εσύ, μόνο τότε θα καθαρίσει
το μυαλό μου το θολό.

Κορμοί στη ζωή

Κορμιά δέντρων κυριαρχούνε τη ζωή
αλλά δεν ξεκινάει πάντα έτσι αυτή.

Ένα, το μικρό κλαρί, σαν απ' τη γη ανθίζει
γεμάτο με χαρά και περιέργεια γεμίζει.
Ορθώνεται ψηλά στην άκρη, για να δει
της θάλασσας την ήρεμη, απέραντη μορφή.

Παλεύει και κοπιάζει, ώστε να δυναμώσει,
ο δυνατός ο άνεμος μην το κατατροπώσει
και από την όλη μέσα ταραχή
το πρώτο του άνθος θα φανεί.

Το ανάστημά του καθώς μεγαλώνει
τον ουρανό κοιτά, ενώ νυχτώνει.

Ο χρόνος κυλά και το κορμί του δένει,
αλλά το όνειρό του πάντα ίδιο μένει.
Κοιτάει άστρα, σύννεφα και αναστενάζει.
Πόσο θα ήθελε με αυτά να μοιάζει!

Με γερό, σταθερό κορμό αρχίζει
και σαν πολέμαρχος βασίλεια κτίζει.
Η απόσταση φαίνεται όμως θολά
και την καταλαβαίνει μόνο, όταν είν' αργά.

Μέρα τη μέρα προσπαθεί
απλώς και μόνο για να δει
το στιβαρό κορμί που 'χε δημιουργήσει
κι ο χρόνος είχε κατακρεουργήσει.

Έτσι ξανά κοιτά ψηλά στον ουρανό
και αντικρίζει πλέον το απέραντο κενό.

Εγώ και οι άλλοι

Μεσημέρι.
Επιστρέφω βιαστικά στο σπίτι.
Έχω να διαβάσω πολλά, τι λύπη
που στον ραγισμένο καθρέπτη τον δικό μου
ντρέπομαι πλέον ν' αντικρίσω το είδωλό μου.

Στη Συρία,
η Φατμά φεύγει από το σπίτι·
καταστράφηκε από δυναμίτη
που άντρες άτεγκτοι, ψηλοί κουκουλοφόροι,
έριξαν, δίχως να σκεφτούν του νεκρού την κόρη.

Ο Κεμάλ, δες,
απ' το Ζαΐρ είναι τώρα σπίτι.
Ξεκουράζεται στο φτωχικό καλύβι.
Όμως όλη μέρα νεράκι κουβαλούσε
κι ο κουβάς, απ' τον ιδρώτα, του γλιστρούσε.

Έτσι, τότε,
αναλογίστηκα τις ζωές μας
-τα προβλήματα, τις δυσκολίες μας-
και τις έβαλα όλες σε μία ζυγαριά·
η δική μου ήτανε η πιο ελαφριά.

Να τι ξέρω:
κάπου κάποιοι τα θύματα θρηνούν
πολέμου, κάποιοι πεθαίνουν επειδή διψούν
κι εμείς στεκόμαστε απολύτως απαθείς,
όντας εθισμένοι στη συνήθεια της σιωπής.

Για φαντάσου!
Δεν είναι ο κόσμος μας μεγάλος,
ούτε και ζει μακριά ο άλλος.
Μα η ψυχική απόσταση τεράστια·
διόρθωσ' το βοηθώντας μια μετανάστρια.

Το μεγάλο μέσα στο μικρό

Σ’ αυτόν τον κόσμο
γεννιόμαστε
και σε αυτόν
πεθαίνουμε.
Μικροί στη γέννησή μας.
Μικροί στον θάνατό μας.
Μέσα μας όμως
ένας κόσμος απέραντος
γεννιέται και σβήνει μαζί μας.
Οι γνώσεις μας.
Τα όνειρά μας.
Οι επιθυμίες μας.
Οι εμπειρίες μας.
Ένας κόσμος απέραντος.
Ο μικρός άνθρωπος
σ’ έναν κόσμο
τόσο μεγάλο,
σ’ έναν κόσμο
τόσο μικρό,
μέσα στο απέραντο σύμπαν,
σ’ ένα σύμπαν τόσο μικρό
μέσα στα σύμπαντα όλα.

Η ζωή θέλει αυτά

Μέχρι στιγμής όχι ωραία μέρα,
φίλοι είναι πολλοί, μα κολλητοί λίγοι.
Ένας δύο το πολύ,
δίπλα σου για μια ζωή.
Δύσκολο αυτό, μα εφικτό,
ένας φίλος μαζί σου να κλαίει,
κι ένας να χαμογελά.
Μπορεί να σε «εκμεταλλεύεται» καμιά φορά,
αλλά κατά βάθος σ' αγαπά.
Παρασύρεται εύκολα
κι αυτό είναι λάθος.
Προσπαθείς να τον βοηθήσεις,
γιατί τον αγαπάς,
αλλά μυαλό δεν βάζει.
Τι να κάνω βρε παιδιά;
Όταν λείπει ο φίλος του,
έρχεται σ' εσένα.
Κι όταν εμφανίζεται,
σε παρατάει, δεν σ' ακούει και σε στενοχωρεί.
Το παθαίνεις μια, δυο, τρεις φορές,
στην τέταρτη το καταλαβαίνεις.
Αν δεν το συνειδητοποιήσει
και του το 'χεις πει επανειλημμένα,
τον αφήνεις και συνεχίζεις τη ζωή σου.
Αλλά κατά βάθος τον αγαπάς.
Τι να κάνουμε όμως βρε παιδιά
η ζωή θέλει αυτά,
Αγάπη, Φιλία, Ζεστασιά.

Επίπλαστα χαμόγελα

Μου υποσχέθηκαν μια ζωή «λαμπρή»,
γεμάτη πολυτέλεια και χρήμα, ευκαιρίες και δόξα.
Μου έμαθαν ότι σ' αυτά βρίσκεται το νόημα
της «καλής» ζωής.
Μου πρόσφεραν πιστοποιητικά σπουδών αντί παιδείας
και τα βάφτισαν «επιτυχία».
Αδιαφόρησαν για την αγάπη, τον σεβασμό, την αξιοπρέπεια.
Έτσι μου στέρησαν τα όνειρα.
Μου δίδαξαν τον αθέμιτο ανταγωνισμό,
την αδιαφορία για τους άλλους, τη φιλία από συμφέρον.
Ούτε λέξη για τις ανάγκες της ψυχής μου.
Ούτε λέξη για τις αληθινές χαρές της ζωής,
για την αξία του πηγαίου γέλιου.
Μου είπαν να αναλώνομαι σε ανούσιες χειραψίες
και επίπλαστα χαμόγελα.
Ούτε λέξη για τις ανάγκες της ψυχής μου.
Έτσι μου στέρησαν τα όνειρα.
Πρέπει όμως να αντιδράσω.
Πρέπει να βρω δύναμη να αγωνιστώ για τη ζωή μου.
Θέλω να αναπληρώσω τα χρόνια που σπατάλησα
σε ανούσιες χειραψίες και επίπλαστα χαμόγελα.
Θέλω τη γαλήνη της ψυχής μου, την αληθινή αγάπη,
την ανιδιοτελή φιλία, την αξιοπρέπειά μου.
Είναι δύσκολο, μα θα το παλέψω.
Έτσι θα κερδίσω τα όνειρα που στερήθηκα.

Πώς να γίνεις άνθρωπος

Τρία πράγματα σας λέω
με τον στόχο που σκοπεύω.
Μες στο νόημα θα μπείτε
Και στην αλήθεια θα βγείτε.

Τα τρία αυτά στοιχεία
αγάπη, ειρήνη κι ομορφιά
κανείς δεν τ' αποκτά
χωρίς να μάθει γράμματα.

Αυτός που δεν τα έχει
Ζώο αποκαλείται.
Ενώ αυτός που τα 'χει
Άνθρωπος καλείται.

Είμαι

Είμαι ο κρότος μες στην ησυχία.
Είμαι οι φωνές μέσα στην πορεία.
Είμαι η φωτιά που ανάβει ξαφνικά
και καίει τη ζωή σε μια ματιά.

Είμαι οι πληγές των νεκρών
και ο πόνος των συγγενών.
Είμαι αυτό που μπορεί να σε καταστρέψει,
αλλά και σε μια νέα αυγή να σε ξαναζωντανέψει.

Το ρατσιστικό έρεβος

Κι αν είσαι διαφορετικός
στης αβύσσου το φως
μην περπατάς μοναχικός.
Κοίτα τριγύρω, γενικά,
δες μες στους άλλους λίγο πιο εξονυχιστικά.
Τις παρωπίδες σου άλλο μην φοράς!
Νιώσε ότι της ύπαρξης οι ταραχές
εντείνονται στις καθημερινές μικρές μας προστριβές.
Σ' αυτήν τη θάλασσα των ταραχών
όλοι ναυαγοί χωρίς σωσίβιο, κενό.
Σαφώς ποτέ δεν θα 'σαι εδώ
γι' αυτό σου στέλνω ένα μήνυμα απλό και κατανοητό
τίποτα δεν είναι αιώνιο, διαχρονικό,
διότι θα χαθεί στης λήθης το ατέλειωτο εγώ.

Η μόνη αλλαγή…

Όταν το ολόγιομο φεγγάρι έγινε γκριζωπό
Όταν σκάλωσε στις φυλλωσιές του ανέμου
Όταν το αδράχτι μπλέχτηκε στα σκοτεινά όνειρά του
Όταν στα δύο κόπηκε από τη θολή σκιά
Όταν η αγάπη κύλησε στο χώμα ματωμένη
Καρδιές ξετρύπωσε που ήταν βαθιά θαμμένες
Στη σκόνη του χρόνου παλεύανε να αντισταθούνε
Και τι λοιπόν σαν μάχονταν μπροστά στους δύο πυλώνες
Και τι σαν δάκρυσαν πικρά μπροστά στη μαύρη πύλη
Η μοίρα εκεί ακούνητη ασάλευτη όλο θαμπές σταγόνες
Τον έρωτα στην κορυφή μέγα κακό τον είχε
Λεν πως η μοίρα είναι ένα μυστικό πολύ καλά κρυμμένο στης ζωής τις πλάτες
Μήτε αλλάζει μήτε χάνεται
Λεν πως η ελπίδα είναι το τελευταίο άστρο στον ορίζοντα
Ποτέ δεν σταματά να φέγγει
Λεν πως η αγάπη από τον ουρανό γεννιέται
Δεν σβήνει ακόμη κι αν τα δάκρυα αδιάκοπα κυλούν στις ρωγμές της ζωής
Ο έρωτας υπάρχει, έστω και σαν ψευδαίσθηση
Η ελπίδα υπάρχει, έστω στη νόησή μας
Αν είναι κάτι που μπορώ να αλλάξω, αυτό δεν είναι ο κόσμος
Ούτε η μοίρα μήτε και το πεπρωμένο
Με τα μάτια κλεισμένα σφιχτά
Βλέπω μία άλλη ζωή στο πρόσωπο της ελπίδας
Ακόμη και αν αυτή η ελπίδα, η δική μου αλήθεια, είναι το ίδιο το ψέμα…

Σύγκρουση συναισθημάτων

Όταν μπλέκεσαι στα καλώδια της ντροπής,
δεν υπάρχει πλέον καμία έξοδος διαφυγής.
Κι όταν σε άσπρο τοίχο μαύρα βλέπεις,
στο κενό του χρόνου θαρρείς πέφτεις.
Τι κι αν πνίγεσαι στα λάθη,
στο μυαλό σου είναι η αγάπη.
Χάνεσαι στον κόσμο σου,
στους διαδρόμους του μυαλού σου,
στον καθρέφτη του απλού νου σου.
Κι όταν όντως κάτι κάνεις,
την πνοή σου χάνεις.
Πια η μόνη σκέψη στο μυαλό σου
είναι αυτός, ο άνθρωπός σου.

Οι δύο κόσμοι

Μα τι ωραία που απλώνεσαι, ω Κόσμε, εσύ!
Στις ωμοπλάτες σου η ωκεάνια γαλήνη.
Ο άλλος κόσμος, όμως, ο δόλιος και πονηρός
στόχο έχει το μεγαλείο σου να ξομαλύνει.

Μα τι ωραία που φροντίζεις για μας, ω Κόσμε, συ
με τις ώριμες και ωκυτόκοες αχλαδιές σου.
Ο άλλος κόσμος, ωστόσο, αυτός που οπλοφορεί
τα άφθονα αγαθά στερεί από τις ψυχές σου.

Ω Κόσμε, μεγάλος είσαι δότης αλλά και κριτής!
Μα στην ανικανότητα και στην αγνωμοσύνη
των ψυχών σου με απόκοσμη μανία θα φερθείς.

Ένα πράγμα, Κόσμε, σου ζητώ όσο πιο ταπεινά.
Δες μας, όπως οι γονείς το ανίδεο παιδί τους
και πες μας πώς να σε αγαπήσουμε αληθινά.

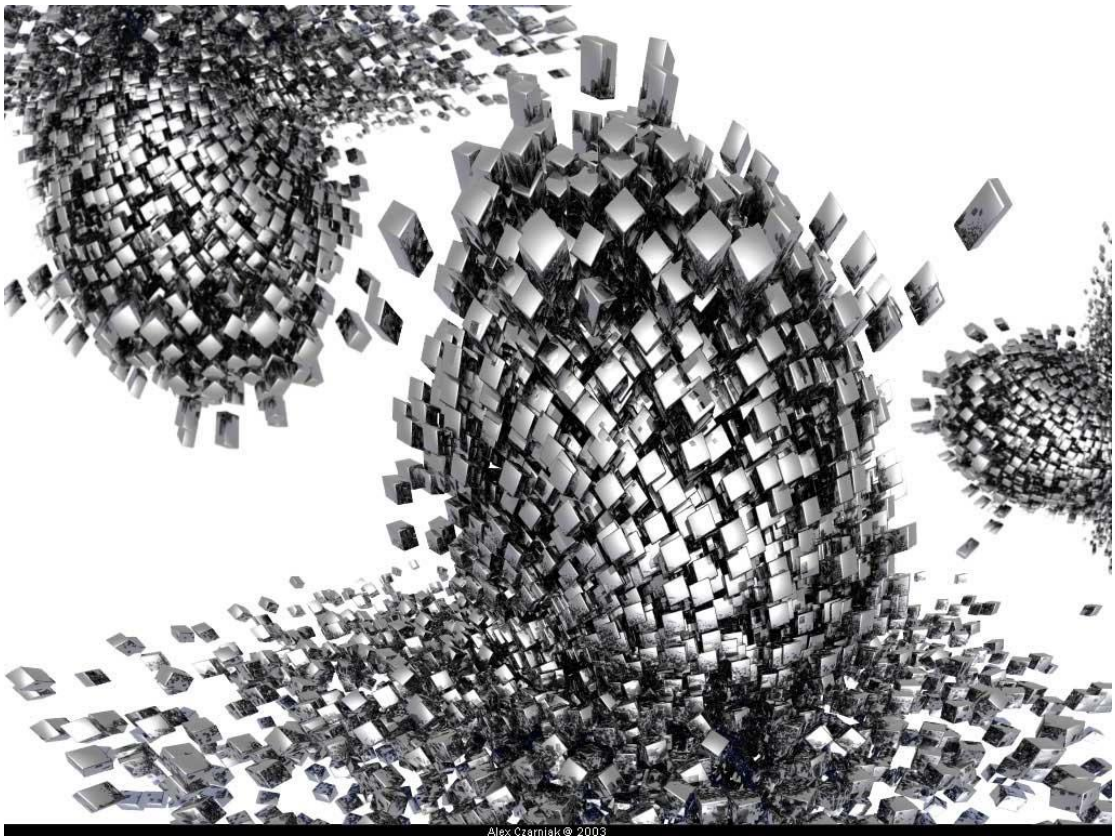

Ζωή όπως τη ζω

Έπιασα το χέρι σου και ένιωσα σαν να πετούσα,
ένιωσα το άγγιγμά σου και ήταν σαν να μου λες την αλήθεια,
ότι ήσουν έτοιμος για τη μεγάλη περιπέτεια που ονομάζεται
ζωή.

Να ζεις τη ζωή με τα δικά σου λάθη,
να μαθαίνεις τον εαυτό σου μέσα από τα δικά σου πάθη.

Να νοιάζεσαι για αυτούς που αγαπάς,
γιατί αυτοί θα σε πληγώσουν τελικά,
μια νύχτα που το φεγγάρι θα λάμπει αστραφτερά,
μόνο και μόνο, για να μη νιώθεις μοναξιά.

Αλλά άφησέ τους να φύγουν,
γιατί μετά θα καταλάβουν
το λάθος που κάνουν
κάθε μέρα στην καρδιά σου.

Ακολούθησε το φως που λέγεται φεγγάρι,
γοητεύσου από το μυστήριο που λέγεται σκοτάδι.
Νιώσε τη γαλήνη μέσα από τα άστρα
και μίλα με το όργανο που λέγεται καρδιά.

Μιλάς με την καρδιά, αλλά αδιαφορούν.
Μιλάς με το μυαλό, αλλά σε αγνοούν.
Καλύτερα να μιλάς με σιωπή, για να ενδιαφερθούν.

Αν θες να ζεις,
πρώτα πρέπει να μάθεις να διεκδικείς.

Στον κόσμο ερχόμαστε για έναν μόνο σκοπό.
Να αγαπιόμαστε, όχι να αλληλοεξοντωνόμαστε.

Χωρίς πατρίδα

Αχ συνοδοιπόρε μου!
Τα άλλα καράβια δεν πρόκειται να σε ακολουθήσουν.
Οι καπετάνιοι θα πάρουν τα καπελάκια τους και θα φύγουν για άλλα μονοπάτια,
γιατί καημένε μου συνοδοιπόρε κανείς δεν σε θέλει,
όλοι σε αφήνουν σπίτι λες και δεν υπήρξες ποτέ,
λες και δεν σε πάτησαν ποτέ χωρίς οίκτο,
λες και είσαι ορφανός από μητέρα
σου ήπιαν το αίμα γουλιά γουλιά.
Μα όλοι ξέρουμε πως αν σηκώσεις μπαϊράκι πολλές φουρτούνες θα ξεσπάσουν.
Κάποια μέρα το ξέρω καλά θα αναπνεύσεις.
Απλά καν το γρήγορα, γιατί το πλοίο θα έχει πολλές ευκαιρίες
το βαποράκι όμως...
Ελάχιστες...

Ο απόηχος του κόσμου μας

Αυτός ο κόσμος μας
ο μικρός, ο μέγας,
σιωπή της νύχτας μας,
κραυγή της μέρας.

Ένα παιδί όταν γελά
χαρούμενος κοιμάται,
ο πόλεμος είναι κοντά
δακρύζει και λυπάται.

Δίνει το χέρι στον φτωχό
φαΐ στον πεινασμένο,
άραγε το ορφανό
θα γίνει μορφωμένο;

Αυτός ο κόσμος μας
ένας καμβάς μου μοιάζει,
υπάκουος στην πένα μας
που λίγο αυθαδιάζει.

Μ’ όλης της θάλασσας το μπλε
ο πίνακας γεμίζει,
όταν η καθαρή καρδιά
τη γη γυρίζει.

Άσπρα καράβια στα νερά
ανέμελα αρμενίζουν,
όταν ειρήνη και ανθρωπιά
μαζί πανηγυρίζουν.

Μαύρη, κατάμαυρη η μπογιά
φουρτούνες όταν έχει,
φεύγει μακριά η καταχνιά
και πάλι χρώμα έχει.

Αυτός είναι ο κόσμος μας· τόσο μικρός και τόσο μέγας.
Αυτός είναι ο κόσμος μας· ολόκληρος, μαζί και ένας.

ΔΙΗ

ΓΗ

ΜΑ

Δεν υπάρχουν ιδέες,
υπάρχουν μονάχα άνθρωποι
που κουβαλούν ιδέες,
κι αυτές, παίρνουν το μπόι του
ανθρώπου που τις κουβαλάει.
Ν. Καζαντζάκης

Ημερολόγια Κατοχής

20 Ιουλίου 1974

Μόλις ξεκίνησε ο πόλεμος… Ξαφνικά οι Τούρκοι εισβάλλουν στην Κύπρο, στην Κερύνεια, παραβιάζοντας τα προκαθορισμένα μέτρα. Ως πρόσχημα έχουν το πραξικόπημα που πραγματοποιήθηκε εναντίον της νόμιμης Κυβέρνησης της Κυπριακής Δημοκρατίας πέντε μέρες πριν, στις 15 Ιουλίου. Ένα ραδιόφωνο στη διαπασών ανακοινώνει: «Κύριοι, βρισκόμαστε σε πόλεμο με την Τουρκία», ενώ έπαιζε εμβατήρια. Τα πολεμικά τους αεροσκάφη βομβαρδίζουν τον αέρα της Κερύνειας. Οι Τούρκοι καταπατούν τα ανθρώπινα δικαιώματα των Κυπρίων, κρατούν αιχμαλώτους και σκοτώνουν άφοβα τους συμπατριώτες μου.

Το κλίμα που επικρατεί είναι ζοφερό και μαυρίζει τις ψυχές όλων. Παρακολουθώ τον κόσμο απεγνωσμένο να τρέχει, για να ξεφύγει από τους πυροβολισμούς και τους βομβαρδισμούς με τον φόβο να αντικατοπτρίζεται στα γεμάτα απόγνωση μάτια του. Μικρά παιδιά κλαίνε βλέποντας το μακάβριο θέαμα, αγκαλιάζοντας τις μητέρες τους, όλοι φεύγουν να κρυφτούν, για να προστατευθούν. Κάποιες κοπέλες χαιρετούν τους στρατιώτες και λένε τα τελευταία «αντίο» με την ελπίδα να ξανασυναντηθούν, όταν τερματιστεί ο αβάσταχτος πόλεμος που μαστίζει την κυπριακή κοινωνία.

Ο κόσμος με προσπερνάει τρέχοντας, για να διαφύγει. Μόνο εγώ παραμένω ασάλευτη, σαν να με τραβάει μια κρυφή δύναμη, σαν να θέλω να σκοτωθώ από τους απόκοσμους πυροβολισμούς που ρυπαίναν τον αέρα της Κερύνειας. Νιώθω τα καυτά δάκρυά μου να κυλάνε ασταμάτητα. Ακούω την καρδιά μου να χτυπάει δυνατά, ηχώντας στα αυτιά μου και τα χέρια μου έχουν μουδιάσει. Η δεκαπεντάχρονη ύπαρξή μου τρέμει ολόκληρη. Δεν βγαίνει από το μυαλό μου η εικόνα.

«Όχι! Δεν έγινε… Ποτέ δεν το είδα… Είναι όλα ένας εφιάλτης που θα τελειώσει…» ακούω τον εαυτό μου να παραληρεί.

Αλλά το είδα μπροστά μου μόλις το προηγούμενο λεπτό. Το ξέρω ότι ήταν αλήθεια… Η ίδια σκηνή διαδραματίζεται επαναλαμβανόμενα στο μυαλό μου.

Βλέπω τον πατέρα μου, τον Αλέξανδρο Νικολάου, να μου φωνάζει «αντίο», καθώς έτρεχε στη μάχη, για να υπηρετήσει την πατρίδα. Είχε φτάσει η στιγμή να με αποχαιρετήσει δίνοντας την υπόσχεση ότι θα γυρίσει όσο πιο γρήγορα γίνεται. Τον παρακολουθούσα από μακριά θαυμάζοντας την ψηλή γεροδεμένη κορμοστασιά του και τη γενναιότητα που τον χαρακτήριζε στα τριάντα οχτώ του χρόνια. Ήταν θαρραλέος, τολμηρός και αποφασισμένος να ακολουθήσει τον δεκαοχτάχρονο γιο του και αγαπητό μου αδερφό, Κωνσταντίνο, στη στρατολόγηση.

Την ίδια στιγμή, ήταν ακριβώς εκεί, λίγα μέτρα πιο μακριά μου, ένας νεαρός Τούρκος στρατιώτης, που καθώς έτρεχε, η σφαίρα ενός Κύπριου τον πέτυχε στο πόδι. Ο στρατιώτης διπλωμένος από τον πόνο έπεσε στο έδαφος αγκομαχώντας.

Καθώς ο μπαμπάς μου κατευθυνόταν προς το μέρος που ήταν συγκεντρωμένοι οι υπόλοιποι Κύπριοι, σταμάτησε ξαφνικά μπροστά από τον τραυματισμένο Τούρκο. Γνωρίζοντας πολύ καλά ότι ο τραυματίας άνηκε στο αντίπαλο στρατόπεδο, ο πατέρας μου αψηφώντας την καταγωγή του στρατιώτη, γονάτισε να τον βοηθήσει. Ο Τούρκος αμέσως του έδειξε το πόδι του, βουτηγμένο στο αίμα. Τη στιγμή που ο πατέρας μου προσπάθησε να τον σηκώσει, ένας Τούρκος στρατιώτης βλέποντας τον τραυματισμένο συμπατριώτη του θεώρησε πως ο πατέρας

μου ευθύνονταν για τον τραυματισμό του. Σήκωσε το τουφέκι του και τον πυροβόλησε. «Μπαμπά!» φωνάζω με όλη μου τη δύναμη αλλά η φωνή μου καλύφθηκε από τον ήχο των πυροβολισμών.

Μα όλα γίνανε τόσο γρήγορα… Ο Τούρκος στρατιώτης επηρεασμένος από το δολοφονικό κλίμα του πολέμου και με μυαλό θολωμένο, με αποφασισμένο χέρι τράβηξε τη σκανδάλη. Ο πιο εκκωφαντικός πυροβολισμός που έχει ποτέ ακουστεί, τόσο δυνατός όσο και θανατηφόρος. Ο περήφανος πατέρας μου τώρα κειτόταν πια ανέκφραστος με το αίμα να τρέχει χωρίς σταματημό από το αριστερό του πλευρό, δημιουργώντας ρυάκι στο ξερό χώμα. Ο πατέρας μου πυροβολήθηκε πριν από λίγα λεπτά μπροστά στα μάτια μου…

Τώρα το κεφάλι μου γυρίζει και το μίσος που τρέφω για τον πόλεμο μεγαλώνει κάθε δευτερόλεπτο. Η εικόνα του νεκρού μου πατέρα εμφανίζεται συνέχεια μπροστά μου, ακόμη και όταν σφαλίζω τα μάτια μου, για να την ξεχάσω, και η σκηνή επαναλαμβάνεται διαρκώς με τον απόκοσμο πυροβολισμό και την κατάρρευσή του…

«Τον σκότωσες! Εσύ φταις!» τσίριζα προς το σημείο που ήταν πριν από λίγο ο στρατιώτης. Νιώθω να χάνω τα λογικά μου και τα δάκρυά μου να βρέχουν το πρόσωπό μου.

Ξαφνικά έρχεται μια ομάδα Κύπριων στρατιωτών και οδηγεί γρήγορα εμένα και τον υπόλοιπο κόσμο, που ήταν έξω, στην ασφάλεια ενός κτιρίου λίγα μέτρα πιο κάτω. Μας απαγορεύουν να βγούμε μέχρι να μας επιβεβαιώσουν οι ίδιοι ότι έξω είναι ασφαλή.

Ανάμεσα στον πολύ κόσμο έρχεται κοντά μου μια νεαρή κοπέλα γύρω στα είκοσι με μάτια γεμάτα στοργή και αγάπη, όμως με χέρια τρεμάμενα από τον φόβο του πολέμου.

«Είσαι καλά;» με ρωτάει με ενδιαφέρον.

«Πρέπει να γυρίσω πίσω.» καταφέρνω να ψελλίσω.

«Μην πας! Θα σκοτωθείς!» μου λέει έντρομη.

«Μα πυροβόλησαν τον μπαμπά μου!»

«Αν βγεις, κινδυνεύεις να σε πυροβολήσουν και σένα. Εξάλλου μας απαγόρευσαν να βγούμε έξω!» μου λέει, προσπαθώντας να με πείσει ότι τα λεγόμενά μου ήταν παράλογα.

«Εντάξει…» της απαντάω, νιώθοντας πλέον ανήμπορη.

«Με λένε Ελπίδα.»

«Ζωή» της συστήθηκα.

Με ρωτάει τι είδα και είμαι τόσο αναστατωμένη. Όση ώρα της διηγούμαι την ιστορία με παρακολουθεί προσεκτικά με το συμπονετικό της βλέμμα.

«Λυπάμαι πολύ για αυτό που σου συνέβη αλλά είμαι εδώ και θα σε βοηθήσω όσο μπορώ…»

«Ευχαριστώ.» λέω, συνειδητοποιώντας πως είμαι πλέον μόνη μου.

«Λένε πως πρέπει να φύγουμε όσο το δυνατόν πιο γρήγορα από δω, για να μην διωχτούμε με τη βία.»

«Δεν έχω πουθενά να μείνω εκτός Κερύνειας.» συμπεραίνω, ακούγοντας τους πυροβολισμούς. Είμαι ακόμα σοκαρισμένη, αφού δεν πρόλαβα να ηρεμήσω, και νιώθω την απόγνωση να με κυριεύει. «Εσύ που θα μείνεις;»

«Θα μας πάνε στη Λευκωσία και μετά εγώ θα πάω στη Θεσσαλονίκη. Σπουδάζω στο Παιδαγωγικό εκεί.»

«Μα εγώ δεν έχω πουθενά να μείνω πέρα από το σπίτι εδώ… Δεν μπορώ να φύγω.»

«Πρέπει όμως... Μπορείς να έρθεις μαζί μου στη Θεσσαλονίκη. Εδώ και δυο βδομάδες είχα αγοράσει εισιτήρια για μένα και τον αδερφό μου. Είχαμε σκοπό να πάμε στη Θεσσαλονίκη, αλλά ξεκίνησε ο πόλεμος και όλα γίνανε τόσο γρήγορα… Στρατολογήθηκε και τώρα θα

φύγω μόνη μου. Μπορείς να πάρεις εσύ το εισιτήριο του αδερφού μου. Θα σε φιλοξενήσω σπίτι μου για όσο χρειαστεί.»

«Αλήθεια; Θα μπορούσες να το κάνεις αυτό για μένα;» την ρωτάω σοκαρισμένη. Με διαβεβαιώνει πως όλα είναι εντάξει. Το όνομά της συνοδεύει την ελπίδα που έφερε στην ψυχή μου η παρουσία της.

Από την τηλεόραση ακούγεται το πολεμικό ανακοινωθέν:

«Έκτακτον πολεμικόν ανακοινωθέν. Ανακοινούται ότι την πρωία της 20ής Ιουλίου του 1974 τουρκικά αεροσκάφη άνευ προειδοποιήσεως προσέβαλον το σταθμό Ραντάρ, εβομβάρδισαν το στρατόπεδον της ΕΛΔΥΚ και έριξαν εντός του τουρκοκυπριακού θύλακος Λευκωσίας Αγίστας μικράν δύναμιν αλεξιπτωτιστών. Ελληνικαί Κυπριακαί δυνάμεις αντιμετωπίζουν μετά γενναιότητος και πρωτοφανούς ενθουσιασμού την απρόβλητον επίθεσιν του Τουρκικού σοβινισμού…».

Στο μυαλό μου εμφανίζεται πάλι η εικόνα του μπαμπά μου. Καλύπτω τα αυτιά μου με τα χέρια μου. Δεν θέλω να ακούσω άλλο…

21 Ιουλίου 1974

Μας κρατάνε εκεί μέχρι τα ξημερώματα, όταν δηλαδή σταματούν για λίγο οι βομβαρδισμοί. Τρέχω μέχρι το σπίτι για να πάρω χρήματα μαζί μου και τα χαρτιά που μας ζήτησαν για τα διαδικαστικά. Πρέπει να είμαι πάλι πίσω όσο πιο γρήγορα γίνεται.

Είμαι μόνη στο άδειο σπίτι. Η μικρή μονοκατοικία της οικογένειας Νικολάου σχεδόν ακατοίκητη…

Από στιγμή σε στιγμή περιμένω να ανοίξει η πόρτα να μπει ο πατέρας μου κουρασμένος από τη δουλειά με το εύθυμο χαμόγελό του. Ήταν γνωστός ψαράς της πλούσιας παραθαλάσσιας Κερύνειας, με το μαγαζί του μπροστά στο κύμα, προσελκύοντας τους πελάτες με τους ευγενικούς του τρόπους.

Από την άλλη μεριά, ο αδερφός μου, ο Κωνσταντίνος, είναι λίγο ιδιόρρυθμος, αλλά πάντα με προστάτευε και με πρόσεχε ως μεγάλος αδερφός. Μπαίνοντας στο δωμάτιό του νιώθω ότι είναι εκεί, με το γνώριμο άρωμα και τις ιδιοτροπίες του…

Κανείς όμως δεν είναι σπίτι. Μαζεύω όλα τα χρήματα και παίρνω σε ένα σάκο ρούχα και μια φωτογραφία του μπαμπά και του Κωνσταντίνου.

Κλειδώνοντας την πόρτα νιώθω ότι αφήνω τα πάντα πίσω. Το σχολείο μου, τους φίλους μου… Ξεκινάει μια καινούρια αβέβαιη αρχή για μένα…

20 Ιουλίου 1996

Ακόμα δεν μπορώ να πιστέψω ότι έχουν περάσει ακριβώς είκοσι δύο χρόνια από τότε που έφυγα από το πατρικό μου σπίτι. Παρόλα αυτά, οι εφιάλτες συνεχίζονται... Όλα διαδραματίζονται τόσο ζωντανά μπροστά μου… Ο Τούρκος στρατιώτης πυροβολεί τον πατέρα μου, εγώ κλαίω ανήμπορη και φεύγω από το σπίτι…

Τώρα, στα τριάντα εφτά μου χρόνια, ζω στη Θεσσαλονίκη με την οικογένειά μου, και με την υποστήριξη της Ελπίδας, ασκώ το επάγγελμα του δικηγόρου με επιτυχία.

Η Ελπίδα με φιλοξένησε σπίτι της μέχρι να τελειώσει το καλοκαίρι και μετά τελείωσα το Λύκειο μένοντας στο ορφανοτροφείο της Μητρόπολης της Θεσσαλονίκης. Γνώριζε καλά την ιστορία μου και με βοήθησε πολύ να προσαρμοστώ στο νέο περιβάλλον και να ξεπεράσω, όσο γινόταν, το παρελθόν μου. Από τότε έχουμε μια πολύ ιδιαίτερη σχέση, καθώς είναι η καλύτερή μου φίλη και το βασικότερό μου στήριγμα σε οτιδήποτε επιχειρώ.

Από τη μέρα που έφυγα από την Κύπρο με την Ελπίδα, ξαναγύρισα πίσω αναζητώντας τον Κωνσταντίνο, στα είκοσι τρία μου, μόλις τελείωσα τις σπουδές μου και είχα μαζέψει χρήματα για αυτόν τον σκοπό. Δυστυχώς μέχρι και σήμερα ανήκει στους αγνοούμενους του πολέμου, ενώ ο πατέρας μου είναι νεκρός.

Όμως μόλις χθες το βράδυ μου τηλεφώνησε η Ελπίδα, η οποία ήθελε να με ενημερώσει πως είχε ακούσει σε μία ραδιοφωνική εκπομπή του Ερυθρού Σταυρού ότι ένας Νικολάου μετακόμισε μετά τον πόλεμο στην Λευκωσία από την Κερύνεια και ψάχνει να βρει την οικογένειά του…

Τα νέα της Ελπίδας μου έδωσαν απερίγραπτη χαρά, διότι ως τώρα ήμουν πεπεισμένη ότι δεν θα τον έβρισκα ποτέ, αφού οι αγνοούμενοι είναι χιλιάδες και θεωρούνται όλοι νεκροί. Είμαι όμως αποφασισμένη να τον αναζητήσω όσο μπορώ και να τον βρω. Εύχομαι αυτά που μου μετέφερε να είναι αληθινά και έγκυρα, διαφορετικά θα απογοητευτώ πολύ…

Αύριο το πρωί φεύγω για τη Λευκωσία.

21 Ιουλίου 1996

Καθώς επιβιβάζομαι στο αεροπλάνο για Λευκωσία, νιώθω όλο και πιο αισιόδοξη, ότι η αναζήτησή μου για τον Κωνσταντίνο θα είναι επιτυχημένη.

«Μακάρι η είδηση που άκουσε η Ελπίδα να είναι αληθινή…» εύχομαι παρατηρώντας από το παράθυρο του αεροπλάνου τη Θεσσαλονίκη να μικραίνει όλο και πιο πολύ.

Προσγειώνομαι στο Ελληνοκυπριακό μέρος της λαμπερής πρωτεύουσας και, χωρίς να έχω χρόνο για χάσιμο, βρίσκω το πιο κοντινό ξενοδοχείο, κλείνω ένα δωμάτιο και ζητάω τον τηλεφωνικό κατάλογο της περιοχής, για να βρω και να επιβεβαιώσω τα στοιχεία που μου έδωσε ο Ερυθρός Σταυρός.

Μια ευγενική υπάλληλος μου δίνει το πολυσέλιδο βιβλίο. Την ευχαριστώ και το ξεφυλλίζω. Το χέρι μου πάει βιαστικά στο γράμμα «Ν» και αρχίζω να ψάχνω το όνομα του Κωνσταντίνου. Μετά από πολλή αναζήτηση διαβεβαιώνομαι ότι δεν υπάρχει. Κάνοντας να κλείσω τον τηλεφωνικό κατάλογο, το μάτι μου πέφτει στο όνομα «Νικολάου Αλέξανδρος». Μάλλον είναι ο γιος του σαραντάχρονου πλέον αδερφού μου! Σημειώνω τη διεύθυνση νιώθοντας την ελπίδα να επανεμφανίζεται.

Ρωτάω την ευγενική υπάλληλο μήπως γνωρίζει πού βρίσκεται αυτή η διεύθυνση, και αφού το επεξεργάζεται για λίγα λεπτά μου λέει ότι απέχει περίπου ένα τέταρτο από το ξενοδοχείο και με πληροφορεί ποιο λεωφορείο να πάρω, για να φτάσω στον προορισμό μου.

Ανυπόμονη να δω τον αδερφό μου και την οικογένειά του βρίσκω τη μονοκατοικία που αντιστοιχεί στη διεύθυνση του τηλεφωνικού καταλόγου.

Ένα μικρό σπιτάκι βαμμένο σε άσπρο χρώμα με ξύλινα παράθυρα και πόρτες. Ο μπροστινός κήπος στολίζεται από διάφορα περιποιημένα χρωματιστά λουλούδια. Περπατάω με γρήγορα και αποφασιστικά βήματα προς την πόρτα του σπιτιού, περνώντας δίπλα από τα πολύχρωμα λουλούδια που αναδύουν τη μυρωδιά του καλοκαιριού.

Νιώθω την απόσταση ανάμεσα σε μένα και τον αδερφό μου να μικραίνει. Μακάρι να τον έχω βρει…

Χτυπάω το κουδούνι…

Περιμένω τον Κωνσταντίνο να ανοίξει την πόρτα και να με υποδεχτεί εγκάρδια…

Η πόρτα ανοίγει, όμως μπροστά μου δεν είναι ο αδερφός μου. Ο ηλικιωμένος κύριος που βλέπω μπροστά μου με αφήνει άναυδη. Ψηλός, με τα ίδια λαμπερά μάτια, αλλά τώρα κουρασμένα και γερασμένα στα εξήντα οκτώ του χρόνια. Όχι, δεν είναι αλήθεια. Δεν γίνεται να είναι… Αφού είδα ότι τον πυροβόλησαν…

Κοιταζόμαστε για λίγα δευτερόλεπτα και νιώθω την ατμόσφαιρα ηλεκτρισμένη. Έχω μείνει άφωνη, δεν καταφέρνω να αρθρώσω λέξη από την έκπληξή μου! Μετά από είκοσι δύο χρόνια βρήκα τον πατέρα μου που τον θεωρούσα ως τώρα σκοτωμένο… Αν με είχαν αφήσει μετά τον πυροβολισμό να γυρίσω πίσω, δεν θα ζούσα τόσο καιρό σε αυτήν την ψευδαίσθηση.

Μου χαμογελάει βουρκωμένος, με αυτό το χαμόγελο που ήμουν σίγουρη ότι δεν θα ξανάβλεπα ποτέ, μα παρέμεινε όπως τότε…

«Ζωίτσα μου!» λέει συγκινημένος και με αγκαλιάζει σφιχτά. Παρατηρώ ότι το αριστερό του χέρι είναι σε ακινησία.

«Μπαμπά μου… Μου έλειψες πολύ!» καταφέρνω να πω συγκινημένη. Αυτή τη στιγμή νιώθω αγαλλίαση να με πλημμυρίζει, ευγνωμοσύνη γι' αυτό το αναπάντεχο δώρο. Τα δάκρυά μου τρέχουν ασταμάτητα από τα μάτια μου. Είναι δάκρυα απρόσμενης και ανείπωτης χαράς σε συνδυασμό με ένα μεγάλο χαμόγελο στο πρόσωπο και μέσα στην καρδιά μου.

«Πόσο μεγάλωσες μικρό μου κοριτσάκι! Νόμιζα πως δεν θα σε ξαναέβλεπα!». Και ανοίγει κι άλλο την πόρτα και προχωράμε μαζί στο σαλόνι. Έχουμε τόσα να πούμε…

Φαίνεται κουρασμένος και ταλαιπωρημένος.

«Λοιπόν, κοριτσάκι μου, πώς με βρήκες;» με ρωτάει.

Του διηγήθηκα όλη την ιστορία. Τον πυροβολισμό του που σήμαινε και τον τραυματισμό της παιδικής μου ψυχούλας, την απόγνωσή μου, την Ελπίδα, τη Θεσσαλονίκη, τους εφιάλτες μου, την επιθυμία μου να βρω τον αδερφό μου.

Με παρακολουθούσε με προσοχή όση ώρα αφηγούμουν την ιστορία.

«Είδα ότι σε πυροβόλησε. Το θυμάμαι. Και από τότε κάθε φορά που το σκέφτομαι μετανιώνω, γιατί δεν γύρισα πίσω να σε δω για τελευταία φορά. Τι έγινε όμως;» ανυπομονώ να ακούσω πώς κατάφερε να σωθεί από τον πυροβολισμό.

«Με πέτυχε στον ώμο. Με είδες να σωριάζομαι κάτω, γιατί έχασα τις αισθήσεις μου.»

«Νόμιζα πως σε είχε σκοτώσει!» λέω έκπληκτη.

«Όχι, δεν με σκότωσε. Ήμουν τυχερός! Μεταφέρθηκα στο νοσοκομείο και αφαίρεσαν τη σφαίρα.»

Παρακολουθούσα συγκλονισμένη, συνειδητοποιώντας ότι αν πλησίαζα εκείνη τη στιγμή τον μπαμπά μου, θα ήξερα ότι ζούσε…

«Γνώριζα ότι ο Κωνσταντίνος ήταν στη μάχη, μα για εσένα δεν ήξερα τίποτα.» συνεχίζει την αφήγηση. «Καθημερινά ρωτούσα για σένα, να μάθω πού είσαι, πώς έφυγες και ζεις μόνη σου, αλλά κανείς από όλους όσους ανέθεσα να σε βρουν δεν είχε απαντήσεις. Μετά από έναν χρόνο, όταν ανάρρωσα και βγήκα από το νοσοκομείο, με συμβούλεψαν κάποιοι Κύπριοι στρατιώτες να φύγω για τη Λευκωσία στα γρήγορα. Έτσι αναγκάστηκα το 1976 να έρθω εδώ και από τότε ζω μια ήσυχη ζωή. Όταν ήρθα, έψαχνα παντού σημάδια σου, μήπως σε είδε κάποιος, όμως η απάντηση που έπαιρνα από όλους ήταν εξίσου απογοητευτική. Κανένας δεν γνώριζε τίποτα. Ποτέ όμως δεν έπαψα να σκέφτομαι την κόρη μου και τον γιο μου. Ο Κωνσταντίνος είναι ανάμεσα στους αγνοούμενους του πολέμου όλα αυτά τα χρόνια. Και συ εμφανίστηκες τόσο ξαφνικά, η πιο ωραία και ευχάριστη έκπληξη!». Ένα χαμόγελο άστραψε στο πρόσωπό του.

«Νόμιζα όλα αυτά τα χρόνια ότι δεν ζούσες…»

«Στο πολεμικό ανακοινωθέν ανέφερε ότι δεν είχε κανένα θύμα την πρώτη μέρα.»

Έμεινα έκπληκτη. Έπρεπε να είχα δώσει μεγαλύτερη προσοχή!

«Δεν το είχα ακούσει, γιατί κυριαρχούσε στο μυαλό μου η εικόνα σου, η οποία επισκίαζε κάθε ήχο…»

«Σημασία έχει ότι με βρήκες και είμαστε τώρα μαζί!» μου λέει γελώντας. Γελάω και εγώ ευτυχισμένη…

Επιτέλους έμαθα τι απέγινε η οικογένειά μου και για πάντα θα ευγνωμονώ τη Λένα που σαν από μηχανής θεός με το τηλεφώνημά της με έσωσε. Βρήκα τον πατέρα μου μετά από

είκοσι δύο χρόνια και τα παιδιά μου γνώρισαν τον παππού τους. Δεν κατάφερα να ξαναδώ τον Κωνσταντίνο, όμως ποτέ δεν έπαψα να τον σκέφτομαι και να εύχομαι να τον συναντήσω.

Το μίσος μου όμως για τον πόλεμο δεν παύει να υπάρχει. Άφησε πίσω του χιλιάδες νεκρούς, άλλους τόσους αγνοούμενους, παιδιά μείνανε ορφανά χωρίς κανένα στήριγμα, εκατοντάδες εγκλωβισμένους και τη βόρεια Κύπρο κατακτημένη από τις τουρκικές δυνάμεις…

Ελπίζω στο μέλλον η αγαπημένη μου πατρίδα να ξαναγίνει δικιά μας, να ξαναπεράσει στα χέρια των Κυπρίων…

Ολόκληρη αυτή τη φορά, όχι μόνο τα δυο τρίτα της…

ΔΟΚΙΜΙΟ

Ελευθερία και απομόνωση

Αν επιχειρούσαμε να αναζητήσουμε την ακριβέστερη και πληρέστερη περιγραφή του ιδεώδους μιας απόλυτης, καθολικής και απεριόριστης ελευθερίας, ίσως αναπόφευκτα θα καταφεύγαμε στη χαρακτηριστική φράση του Νίκου Καζαντζάκη: «Δεν ελπίζω τίποτα. Δεν φοβούμαι τίποτα. Είμαι λέφτερος». Η συγκεκριμένη φράση, η οποία βρίσκεται χαραγμένη στον τάφο του εμπνευστή της σύμφωνα με προσωπική του επιθυμία, αντικατοπτρίζει την ιδέα μιας ιδανικής ύπαρξης, απαλλαγμένης από οποιεσδήποτε ηθικές δεσμεύσεις και υποχρεώσεις που προέρχονται από την ελπίδα για επίτευξη κάθε στόχου και ικανοποίησης κάθε ανάγκης του ατόμου, αλλά και από τους περιορισμούς τους οποίους θέτει στον εαυτό του ο άνθρωπος που ζει μέσα στον φόβο. Είναι, βέβαια, φανερό πως μια τέτοια ύπαρξη είναι απόλυτα και πραγματικά ελεύθερη, καθώς δεν υπόκειται σε κανενός είδους πνευματικό καταναγκασμό και ξεπερνά τους περιορισμούς της ανθρώπινης ζωής.

Κατά μία αντίληψη, είναι αδύνατον για ένα ανθρώπινο ον να πλησιάσει έστω αυτό το επίπεδο ελευθερίας, χωρίς παράλληλα να αποκόψει πλήρως τους δεσμούς του με την κοινωνία και να αποστασιοποιηθεί από τυχόν επιδιώξεις, επιθυμίες ή ανησυχίες, καταλήγοντας να ζει ασκητικά στην απόλυτη απομόνωση. Ξεκάθαρο είναι λοιπόν το γεγονός πως μια τέτοια ύπαρξη είναι αποκλειστικά θεωρητικής φύσεως, καθώς απαιτεί την άρνηση της ίδιας της ανθρώπινης υπόστασης. Υπό αυτή την άποψη γίνεται κατανοητή η επιλογή του Νίκου Καζαντζάκη να σημαδέψει με την παραπάνω φράση τον τάφο του, καθώς ο θάνατος είναι ο μοναδικός τρόπος με τον οποίο μια φυσική ύπαρξη αποσύρεται ολοκληρωτικά και χωρίς δυνατότητα επιστροφής από τον κόσμο, άρα ελευθερώνεται από τις δεσμεύσεις της ζωής. Φαίνεται λοιπόν πως η παύση της ύπαρξης ταυτίζεται με την απόλυτη και μοναδική ελευθερία για κάθε άνθρωπο. Η ελευθερία αυτή δεν έχει ουσιαστικά κανένα αντίκρισμα στον φυσικό κόσμο, ενώ η ίδια η ζωή είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με δεσμεύσεις και εμπόδια που κάνουν κάθε άλλη μορφή ελευθερίας εξ ορισμού αδύνατη.

Μία περισσότερο ορθολογική και ρεαλιστική ερμηνεία της ίδιας φράσης όμως, παραπέμπει στον πυρήνα της ατομικής πνευματικής ελευθερίας, που αποτελεί το θεμέλιο κάθε άλλης μορφής ελευθερίας την οποία μπορεί να κατέχει ο άνθρωπος. Πιο συγκεκριμένα, η φράση αποτελεί μια παρότρυνση για την κατά το δυνατόν απαλλαγή από τις απατηλές συχνά ελπίδες που δημιουργούν συναισθηματική σύγχυση και κατευθύνουν τις αποφάσεις μας, αλλά και από τον φόβο και τις προκαταλήψεις που περιορίζουν τη σκέψη μας, εμποδίζοντάς την να ξεπεράσει τα όρια αυτού που φαίνεται εφικτό, αποκλείοντας επομένως την απελευθέρωση από τις καθιερωμένες απόψεις και τη σύλληψη νέων ιδεών. Εύλογα λοιπόν γεννάται το ερώτημα: Με ποιον τρόπο μπορεί να επιτευχθεί αυτή η απελευθέρωση; Πολλοί θα έλεγαν πως για την πραγματοποίησή της είναι απαραίτητη η άρνηση των δεσμών της κοινωνίας και η αφιέρωση στη μοναχική, απεριόριστη σκέψη. Είναι πράγματι απαραίτητη η απομόνωση από την κοινωνία, ή μπορεί να υπάρξει μέσα στο πλαίσιο της ζωής σε ένα κοινωνικό σύνολο, παρά τους όποιους περιορισμούς αυτή συνεπάγεται;

Αν ανατρέξουμε στις εποχές όπου η απελευθέρωση του ανθρώπου μεμονωμένα ήταν αδιανόητη χωρίς την κατάκτηση της ίδιας ελευθερίας από το σύνολο της κοινωνίας, αντιλαμβανόμαστε πως η ιδέα της ατομικής πνευματικής ελευθερίας είναι σχετικά καινούρια έννοια. Σε τέτοιες περιόδους, η έννοια της ελευθερίας είχε μια πιο κυριολεκτική σημασία, ενώ το

πρότυπο του ενός ξεχωριστού ελεύθερου ατόμου λόγω των συνθηκών δεν ήταν τόσο σημαντικό όσο στη σύγχρονη εποχή. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο αγώνας για την απελευθέρωση των Ελλήνων έναντι της Οθωμανικής κυριαρχίας. Κατά τη διάρκειά του, ως πραγματική ελευθερία θεωρούνταν η απελευθέρωση ολόκληρου του έθνους από τον τουρκικό ζυγό. Οι αγωνιστές δεν θεωρούσαν πως η ελευθερία απαιτούσε τον διαχωρισμό της κοινωνίας σε μεμονωμένα σκεπτόμενα άτομα τα οποία αλληλεπιδρώντας θα αποτελούσαν πομπούς και δέκτες ιδεών, με απώτερο στόχο τον σχηματισμό ξεχωριστών ιδεών και απόψεων ανάλογα με την κρίση του κάθε ατόμου. Είναι ξεκάθαρο πως αν ο καθένας αποφάσιζε τις πράξεις του προσωπικά με τα δικά του κριτήρια και ενεργούσε ως απομονωμένος φορέας ιδεών, η οργάνωση της επανάστασης θα ήταν πρακτικά πολύ δυσκολότερη. Αντιθέτως η ελευθερία απαιτούσε την ένωση γύρω από έναν κοινό στόχο, την εθνική απελευθέρωση, ο οποίος έπρεπε να χαραχθεί βαθιά στο μυαλό των αγωνιστών και να αναδειχθεί στη μοναδική τους σκέψη και επιδίωξη. Η ατομική πνευματική ελευθερία ήταν κάτι ανούσιο σε μια περίοδο υποδούλωσης και εξαθλίωσης.

Η ιδέα της ατομικής ελευθερίας της σκέψης μέσα στο σύνολο, αν και παρουσιάστηκε σε διαφορετικό βαθμό ως επιδίωξη ορισμένων λαών κατά τη διάρκεια της ιστορίας, όπως για παράδειγμα των αρχαίων Ελλήνων κατά την περίοδο του χρυσού αιώνα του Περικλή, καθιερώθηκε ως δεδομένη και αναπόσπαστη αξία της κοινωνίας σταδιακά, ως αντίδραση στους αυθαίρετους περιορισμούς που προέρχονταν από τη θέληση της εκάστοτε εξουσίας. Πράγματι, η ιστορία του πολιτισμού κατά το μεγαλύτερο μέρος της αποτελείται από περιόδους κατά τη διάρκεια των οποίων η ελευθερία της σκέψης αποτελούσε ένα απαγορευμένο ιδανικό. Οι άνθρωποι ήταν αναγκασμένοι να δέχονται αυτούσιες τις ιδέες του παρελθόντος, σε ένα καθεστώς φόβου και απειλής. Παράλληλα, μοναδική τους επιδίωξη και ελπίδα ήταν η βελτίωση του βιοτικού τους επιπέδου, κάτι που ούτως ή άλλως δεν επέτρεπε χρόνο για τη γόνιμη ανταλλαγή καινούριων ιδεών και την εξάσκηση της κριτικής σκέψης. Η αντίδραση αυτή τελικά εκδηλώθηκε στον χώρο του πνεύματος από κορυφαίους στοχαστές και φιλοσόφους, και κορυφώθηκε κατά την περίοδο του Διαφωτισμού. Οι ιδέες που αναπτύχθηκαν από τους Διαφωτιστές οδήγησαν στη διαμόρφωση καινούριων ιδανικών και κατέληξαν στη σύλληψη των ατομικών δικαιωμάτων που προστατεύουν τη ζωή, την τιμή, την αξιοπρέπεια και την περιουσία κάθε ατόμου. Με αυτόν τον τρόπο το άτομο αναδείχθηκε σε διακριτή πνευματική μονάδα, με εσωτερικό κόσμο και προσωπικές σκέψεις οι οποίες μπορούν να εκφραστούν ελεύθερα. Κατά συνέπεια η έννοια της ατομικής ελευθερίας απέκτησε πραγματική υπόσταση, ενώ επίσης η σχέση μεταξύ αυτής και της ελευθερίας του συνόλου οριοθετήθηκε μέσω της προστασίας των δικαιωμάτων του ατόμου και αναδείχθηκε σε μια αμφίδρομη σχέση ευθύνης, ώστε η μία να μην καταπατά την άλλη.

Η σύλληψη του ατόμου ως ελεύθερη διακριτή μονάδα οδηγεί στην αποδοχή της τυχόν επιλογής του να απομονωθεί από την κοινωνία για οποιονδήποτε λόγο ως εκδήλωση της απαραβίαστης ατομικής ελευθερίας του. Για ορισμένους ανθρώπους ο μοναδικός τρόπος να απελευθερωθούν πνευματικά θεωρείται η απομάκρυνση από τις δεσμεύσεις που συνεπάγεται η ζωή στην κοινωνία, η οποία δεν είναι απαραίτητο να γίνεται με τη φυσική απομόνωση του ανθρώπου, αλλά μπορεί να επιτευχθεί μέσω της ελαχιστοποίησης της συμμετοχής του σε διαπροσωπικές σχέσεις και κοινωνικές εκδηλώσεις. Αυτά τα άτομα θεωρούν πως ζώντας σύμφωνα με τους κανόνες της κοινωνίας, οδηγούνται σε συγκεκριμένα μονοπάτια σκέψης και κατά συνέπεια χάνουν τη μοναδικότητά τους, ενώ οι δεσμεύσεις της κοινωνικής ζωής

τούς αποσπούν από τον στόχο τους για πνευματική ελευθερία. Έτσι καταλήγουν να αντιστέκονται στα κοινωνικά αποδεκτά πρότυπα ζωής και να αποστασιοποιούνται από τα υπόλοιπα μέλη της κοινωνίας. Η επιλογή μιας τέτοιας ζωής, με περιορισμένες σχέσεις, χωρίς περισπασμούς και επιθυμίες, αφιερωμένης στη σκέψη και στον εντοπισμό της προσωπικής ταυτότητας του ατόμου, είναι για αυτούς ο μοναδικός δρόμος που οδηγεί το άτομο στην απελευθέρωση από οποιονδήποτε περιορισμό της ζωής.

Αν εξετάσουμε το θέμα πιο προσεκτικά όμως, αντιλαμβανόμαστε πως η απομόνωση και η αποστασιοποίηση από κάθε επιδίωξη και κάθε ανησυχία δεν αντιπροσωπεύει σε καμία περίπτωση το ιδανικό της απόλυτης πνευματικής ελευθερίας. Η ταύτιση της απομόνωσης με την ελευθερία διαστρεβλώνει σημαντικά τη μεταξύ τους σχέση, υποβαθμίζοντας την κοινωνική διάσταση της ανάπτυξης ενός πλήρους χαρακτήρα. Η προσωρινή απομόνωση από τα κοινά όταν εξυπηρετεί έναν σκοπό, όπως για παράδειγμα συχνά συμβαίνει κατά τη διάρκεια της καλλιτεχνικής αλλά και επιστημονικής δημιουργίας, της εκπλήρωσης ενός σημαντικού καθήκοντος ή της πνευματικής ενδοσκόπησης, αποτελεί συνειδητή επιλογή του ανθρώπου που εξυπηρετεί την ανάγκη του να ολοκληρώσει το έργο του και δεν είναι παρά εκδήλωση της ατομικής του ελευθερίας. Αντίθετα, η πλήρης απομάκρυνση από το κοινωνικό περιβάλλον ουσιαστικά οδηγεί σε μεγαλύτερους περιορισμούς από αυτούς τους οποίους το άτομο προσπαθεί να αποφύγει. Πράγματι, τι νόημα έχει η έννοια της απελευθερωτικής και κατ' επιλογήν απομόνωσης από τα κοινά σε ένα σύμπαν στο οποίο ούτως ή άλλως κυριαρχεί η απόλυτη μοναξιά, σαν και αυτό ενός Ροβινσώνα Κρούσου, ο οποίος αντί να περιορίζεται από τα όρια του νησιού του, περιορίζεται από τα όρια που θέτει ο ίδιος στον εαυτό του; Πόσο ελεύθερος μπορεί να είναι κάποιος ο οποίος στην πραγματικότητα στερείται της δυνατότητας να έρθει σε επαφή και να επιλέξει μεταξύ οποιωνδήποτε ιδεών εκτός από τις δικές του; Ο κοινωνικά απομονωμένος άνθρωπος μπορεί να μην κυριεύεται από ελπίδες και φόβους, χάνει όμως το δικαίωμα της γνήσιας επιλογής μεταξύ πρωτόγνωρων ιδεών και καταστάσεων, καθώς κάθε του κίνηση καθορίζεται από τις προηγούμενες και δεν εισάγεται ποτέ τίποτα καινούριο στη ζωή του, κάτι που εξ ορισμού τον αποκλείει από την κατάκτηση της απόλυτης ελευθερίας.

Στην πραγματικότητα, για να επιτευχθεί η πνευματική ελευθερία απαιτείται η συμμετοχή του ατόμου σε μια κοινωνία η οποία επιτρέπει την ελεύθερη ανταλλαγή ιδεών και παροτρύνει την εξάσκηση της κριτικής σκέψης. Μέσα από την αλληλεπίδραση των ατόμων μιας τέτοιας κοινωνίας μεταβιβάζονται ιδέες και αντιλήψεις οι οποίες δέχονται κρίση τόσο από κάθε άτομο μεμονωμένα όσο και από το σύνολο της κοινωνίας, με αποτέλεσμα να παράγονται νέες ιδέες οι οποίες να ξεπερνούν τα όρια που έχουν θέσει οι προηγούμενες. Το άτομο με αυτόν τον τρόπο είναι ελεύθερο να κάνει επιλογές, να υιοθετήσει αξίες, να δει ορισμένα ζητήματα από οπτικές γωνίες που διαφέρουν από τη δική του και τελικά να ασκήσει με τρόπο ουσιαστικό την πνευματική του ελευθερία. Η απόλυτη άρνηση της κοινωνικότητας που συνεπάγεται η ανθρώπινη φύση αποτρέπει την ανάπτυξη τέτοιου είδους σχέσεων και κατά συνέπεια την επίτευξη της πνευματικής ελευθερίας. Τελικά ο άνθρωπος μπορεί να είναι ελεύθερος ατομικά μεν, στο πλαίσιο όμως ενός κοινωνικού συνόλου που ενθαρρύνει αυτού του είδους την ελευθερία.

Στη σημερινή εποχή η εξελιγμένη κοινωνία μας επιτρέπει αυτού του είδους τις αλληλεπιδράσεις. Τα τελευταία χρόνια όμως, η ανάπτυξη της τεχνολογίας αν και έχει τη δυνατότητα να ωφελήσει τον άνθρωπο στην αναζήτησή του για την ελευθερία της σκέψης, καταλήγει ίσως να επιφέρει το αντίθετο αποτέλεσμα λόγω της λανθασμένης έννοιας της πραγματικής

ελευθερίας με την αίσθηση της ψευδούς απελευθέρωσης που νιώθει λόγω της μοναξιάς του. Τα άτομα που έχουν αυτή την αντίληψη και δεν διακρίνουν τα σύνορα μεταξύ μοναξιάς και ελευθερίας, καταλήγουν ακριβώς στο αντίθετο αποτέλεσμα από αυτό που νομίζουν, ταυτίζοντας την ελευθερία με τους φόβους, την ανασφάλεια και τις εσωτερικές συγκρούσεις που νιώθει ο απομονωμένος άνθρωπος, συναισθήματα τα οποία όμως δεν αντιλαμβάνονται, μιας και αποκλείουν τους εαυτούς τους από οποιαδήποτε εξωτερική επιρροή και σκέψη.

Συμπερασματικά, είναι φανερό δεν είναι η άρνηση των περιορισμών της κοινωνίας ο τρόπος ζωής που οδηγεί στην πραγματική απελευθέρωση της σκέψης του ατόμου, αλλά η ζωή μέσα στο πλαίσιο της οργανωμένης και ισορροπημένης κοινωνίας. Οι προσωπικές σχέσεις και οι κανόνες της κοινωνίας μπορεί να περιορίζουν αναγκαστικά τις δυνατότητες του ατόμου, όμως είναι απαραίτητες για τη συντήρηση μιας κοινωνίας που επιτρέπει την ελεύθερη ανταλλαγή ιδεών και άρα μπορεί να οδηγήσει το άτομο στη γνήσια πνευματική ελευθερία. Αντίθετα, τα νοητά όρια που επιβάλλουν οι ίδιοι οι άνθρωποι στη σκέψη τους είναι σχεδόν αξεπέραστα, καθώς δεν γίνονται εύκολα αντιληπτά. Οι απομονωμένοι άνθρωποι ουσιαστικά εθελοτυφλούν απέναντι σε διαφορετικές απόψεις και μένουν πεισματικά προσκολλημένοι στις δικές τους, αδυνατώντας να προχωρήσουν πέρα από το ήδη γνωστό σε αυτούς. Η εικονική ζωή του διαδικτύου έχει πλέον οδηγήσει στην ενίσχυση αυτής της τάσης για κοινωνική απομόνωση και έχει αναστρέψει την πορεία χιλιάδων χρόνων που οδήγησε από τη ζωή στην αναρχία στη ζωή μέσα σε μια οργανωμένη κοινωνία. Επομένως, ο μεγαλύτερος κίνδυνος για την ελεύθερη ανθρώπινη σκέψη ίσως στις μέρες μας να μην είναι η κατεύθυνσή της από τις δυνάμεις της εξουσίας, αλλά η διαφθορά της λόγω της απομόνωσης σε έναν κόσμο από τον οποίο λείπουν οι περιορισμοί και οι κανόνες, μια διαφθορά που όσο δεν γίνεται αντιληπτή τόσο θα μας εμποδίζει από το να φτάσουμε στην πραγματική πνευματική ελευθερία.

Ευφυΐα: οι άγνωστες πτυχές της

Η ευφυΐα είναι ένας όρος που χρησιμοποιούμε συχνά και ανεπαίσθητα στην καθημερινότητά μας χωρίς πλήρη επίγνωση της βαρύτητας και της σημασίας του συνηθισμένου αυτού όρου. Χαρακτηρίζοντας ένα άτομο ή μια ιδέα ως ευφυή σπάνια έχουμε συναίσθηση των κριτηρίων που μας οδηγούν σ' αυτό το συμπέρασμα. Επιπλέον, συχνά αγνοούμε τις συνέπειες που έχει η ευφυΐα στη ζωή του ατόμου.

Αρχικά αξίζει να σημειωθεί η έννοια της ευφυΐας, έννοια που αποτέλεσε αντικείμενο έρευνας κοινωνιολόγων, ψυχολόγων και επιστημόνων πολλών άλλων ειδικοτήτων. Σύμφωνα με τον Φρόιντ, η ευφυΐα μπορεί να καταμετρηθεί ως ένα κλάσμα στον αριθμητή του οποίου βρίσκεται η ειδική ευφυΐα του ανθρώπου, όπως αυτή προκύπτει από μια σειρά λογικών και ψυχομετρικών τεστ και στον παρονομαστή βρίσκεται η ηλικία του.

Αργότερα η θεωρία του Φρόιντ αποτέλεσε τη βάση για τη δημιουργία του ευρέως γνωστού δείκτη IQ. Δεδομένου ότι ο δείκτης IQ στα περισσότερα άτομα δεν παρουσιάζει σημαντικές μεταβολές κατά τη διάρκεια της ζωής τους, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι η ειδική νοημοσύνη αυξάνεται ανάλογα με την ηλικία μας. Αυτό είναι συνάμα απόδειξη τόσο του εκ γενετής όσο και του καλλιεργήσιμου χαρακτήρα της ευφυΐας. Και αυτό διότι συμπεραίνουμε ότι η ευφυΐα μας είναι σχετικά δεδομένη από τη γέννηση μας, αλλά στη συνέχεια οι ίδιοι με την εξάσκηση, τη μόρφωση και την προσωπική μας προσπάθεια καθορίζουμε τις αυξομειώσεις της. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με έρευνες ψυχιάτρων η καθοριστικότερη διαμόρφωση της ευφυΐας του ατόμου συντελείται από την εμβρυακή ηλικία ως την ηλικία του ενός έτους και ολοκληρώνεται μέχρι τα επτά έτη. Στη συνέχεια η εξελικτική ικανότητα είναι περιορισμένη αλλά υπαρκτή.

Έπειτα οφείλουμε να διαπιστώσουμε ότι υπάρχει παραπάνω από ένα είδος ευφυΐας. Ο Μπετόβεν θεωρείται μεγαλοφυΐα όπως και ο Αϊνστάιν. Ένας άνθρωπος μπορεί να έχει υψηλή ευφυΐα χωρίς απαραίτητα να είναι καλός στα μαθηματικά, αλλά να διαθέτει άλλες ικανότητες, καλλιτεχνικές ή κοινωνικές. Ένας άνθρωπος με πλήρη αυτογνωσία και υψηλή ικανότητα αντίληψης των συναισθημάτων και των προθέσεων των άλλων δεν μπορεί να θεωρηθεί ευφυής; Φυσικά και μπορεί καθώς εκτός της λογικής νοημοσύνης υπάρχει και η συναισθηματική νοημοσύνη. Στις λαϊκές αντιλήψεις ο εγκέφαλος εκπροσωπεί τη λογική, ενώ η καρδιά αντιπροσωπεύει το συναίσθημα. Η προαναφερθείσα αντίληψη χαρακτηρίζεται αβάσιμη, καθώς γνωρίζουμε ότι όλες οι πνευματικές λειτουργίες πηγάζουν από τον εγκέφαλο.

Ειδικότερα το αριστερό ημισφαίριο είναι υπεύθυνο για διανοητικές λειτουργίες, όπως η γλώσσα και η λογικο-μαθηματική ικανότητα στις οποίες βασίζονται τα μαθησιακά μοντέλα, οι οποίες αξιολογούνται και επιβραβεύονται συχνότερα. Αντίθετα, το δεξί ημισφαίριο είναι επιφορτισμένο με την εμπειρική ικανότητα, την άδηλη, ασυνείδητη μνήμη που αφορά την αλληλεπίδραση με το περιβάλλον, την επικοινωνία μας μέσα από μη λεκτικά στοιχεία (γλώσσα του σώματος, εκφράσεις του προσώπου κ.ά.) και τα ένστικτα επιβίωσης. Επομένως, η αυξημένη κοινωνικότητά μας, όπως και η αυξημένη μαθηματική αντίληψη, είναι ένα αποτέλεσμα της υψηλής λειτουργικότητας του δεξιού ή του αριστερού αντίστοιχα ημισφαιρίου. Τέλος, κρίνεται σκόπιμο να σημειωθεί ότι ο άρτιος συντονισμός κινήσεων (μετωπιαίος λοβός), καθώς και οι αυξημένες δυνατότητες των αισθήσεων (πρόσθιος βρεγματικός) είναι

όλα αποκυήματα της εγκεφαλικής δραστηριότητας, επομένως θα μπορούσαν να θεωρηθούν ενδείξεις ευφυΐας.

Αξίζει να αναζητηθεί ωστόσο ο τρόπος αξιολόγησης της ευφυΐας. Ένας άνθρωπος με ένα σπάνιο ταλέντο θεωρείται ευφυής. Ένας καθολικός άνθρωπος με ένα αρκετά ικανοποιητικό επίπεδο σε όλους τους τομείς (αθλητικός, καλλιτεχνικός, επιστημονικός) θεωρείται επίσης ευφυής. Πώς όμως αξιολογούμε τους δυο αυτούς ανθρώπους; Ένας αρκετά ασφαλής τρόπος είναι λαμβάνοντας υπόψη σε συνολικό επίπεδο τις ικανότητές τους. Ένας άλλος τρόπος αποτελεί η στάθμιση της προσπάθειας και των αποτελεσμάτων που λαμβάνει ο κάθε άνθρωπος. Αν θέλαμε να προσεγγίσουμε το θέμα με μαθηματικούς δείκτες, θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε την ευφυΐα του ατόμου ως το πηλίκο των αποτελεσμάτων που λαμβάνει προς την προσπάθεια που καταβάλλει, δεδομένου πως ο λιγότερο ευφυής άνθρωπος καταβάλει περισσότερη προσπάθεια προκειμένου να πετύχει τα ίδια αποτελέσματα με κάποιον πιο ευφυή.

Επιπροσθέτως, καθώς όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, η ευφυΐα είναι σε κάποιο βαθμό καλλιεργήσιμη εύλογα εγείρεται το ερώτημα του βέλτιστου τρόπου καλλιέργειάς της. Γνωρίζοντας ότι τα μέγιστα αποτελέσματα λαμβάνονται εάν επισπεύσουμε την εξάσκηση της ευφυΐας στην παιδική ηλικία, τότε η ευθύνη πνευματικής διαμόρφωσης επιρρίπτεται στο οικογενειακό περιβάλλον και στους υπεύθυνους προσχολικής αγωγής. Σ' αυτήν την ηλικία κρίνεται αναγκαίο οι γονείς να μην περιοριστούν στην μονόπλευρη λογικο-μαθηματική εκπαίδευση, αλλά να παρέχουν στα παιδιά μια σφαιρική μόρφωση, χωρίς να παραλείψουν τη φυσική και καλλιτεχνική αγωγή. Αυτό επιτυγχάνεται με τη δημιουργία ποικίλων ερεθισμάτων σε συνδυασμό με την προσπάθεια κοινωνικοποίησής τους. Αυτό συντελεί στη διαμόρφωση καθολικών προσωπικοτήτων. Τέτοια άτομα εμφανίζουν αυξημένη δυνατότητα συνδυαστικής σκέψης και αντίληψης που τους καθιστά ικανούς τόσο σε θεωρητικά όσο και σε πρακτικά ζητήματα. Επίσης, τονίζεται η αναγκαιότητα διαλόγου με ηλικιακά μεγαλύτερους (αδέρφια, γονείς), ώστε το παιδί να συνειδητοποιήσει και να αποκτήσει τη δεξιότητα της βάσιμης επιχειρηματολογίας. Η σφαιρικότητα αυτή μακροπρόθεσμα εξασφαλίζει έναν ισορροπημένο και ψυχολογικά υγιέστερο τρόπο ζωής.

Αναφερόμενοι σε έναν ψυχολογικά υγιέστερο τρόπο ζωής δεν μπορούμε να παραλείψουμε τη σχέση ευφυΐας και ευτυχίας. Εάν η άγνοια είναι παράδεισος, τότε η γνώση είναι δυστυχία; Σαφώς η ευτυχία κατακτάται ευκολότερα και αβασάνιστα από έναν αφελή άνθρωπο. Τα αξιοσημείωτα ευφυή άτομα τείνουν σύμφωνα με έρευνες να υποφέρουν από περιττά άγχη, υπέρμετρη προσπάθεια για έλεγχο, τελειομανία. Συχνά εμφανίζουν ελεγκτικά σύνδρομα ή ιδεοψυχαναγκαστικές διαταραχές, με αποτέλεσμα να πέφτουν οι ίδιοι θύματα της συνθετότερης σκέψης τους. Κάτι τέτοιο δεν αποτελεί όμως απαραίτητα μια σχέση ισοδυναμίας. Σαφέστατα ένα άτομο μπορεί να απολαμβάνει τα προφανή οφέλη της ευφυΐας, όπως η ευκολότερη οικονομική και επαγγελματική αποκατάσταση και η κοινωνική αναγνώριση, αναγνωρίζοντας και αποφεύγοντας τις παράπλευρες συνέπειές της.

Καταλήγοντας η ευφυΐα είναι μια σύνθετη έννοια για την οποία ελάχιστα είναι γνωστά. Ακόμα και εάν υφίστανται κάποιες αρχικές ιδέες σχετικά με τα είδη της, την αξιολόγηση, την καλλιέργεια και τα αποτελέσματά της, πολλά παραμένουν ακόμα αντικείμενο ερευνών και διαλόγου. Ωστόσο, θεωρείται σημαντικό να μην την περιορίσουμε εντός των συνηθισμένων ορίων που θέτει το εκπαιδευτικό σύστημα, αλλά να την αντιλαμβανόμαστε ως μια αρκετά ευρύτερη έννοια.

Πρόσφυγες και εθνικισμός στην Ευρώπη

Ένα βασικό πρόβλημα που μαστίζει τη σημερινή Ευρώπη είναι οι μετανάστες και οι πρόσφυγες που δέχεται, ο αριθμός των οποίων είναι πολύ μεγαλύτερος από αυτόν που χρειάζεται και μπορεί να απορροφήσει. Το πρόβλημα επιδεινώνεται εξαιτίας του πολέμου που έχει ξεσπάσει στη Συρία και έχει οδηγήσει χιλιάδες ανθρώπους να καταφεύγουν ως πρόσφυγες στην Ευρώπη.

Οι περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες δεν φαίνονται πρόθυμες να συμμετέχουν στην επίλυση του προβλήματος, καθώς έχουν κλείσει τα σύνορά τους. Η απόφαση αυτή υπαγορεύεται κυρίως από λόγους οικονομικούς, αφού δεν έχουν τη δυνατότητα να παρέχουν εργασία και αξιοπρεπείς συνθήκες ζωής σε τόσους ανθρώπους, χωρίς να επιβαρύνουν τους δικούς τους πολίτες. Επιπλέον, το γεγονός ότι στην πλειοψηφία τους οι πρόσφυγες είναι μουσουλμάνοι και έχουν διαφορετικές αξίες και αντιλήψεις που δεν συνάδουν με αυτές των Ευρωπαίων προκαλούν αμφιβολίες σχετικά με το αν θα μπορέσουν οι άνθρωποι αυτοί να ενσωματωθούν στην ευρωπαϊκή κοινωνία. Οι Ευρωπαίοι, επιπρόσθετα, φοβούνται πως οι πρόσφυγες είναι δυνατόν να πυροδοτήσουν νέες τρομοκρατικές επιθέσεις, όπως αυτές που σημειώθηκαν πρόσφατα στο Παρίσι και τις Βρυξέλες.

Τα γεγονότα αυτά ισχυροποιούν τον εθνικισμό που διακατέχει πολλούς Ευρωπαίους πολίτες και διαμορφώνουν ρατσιστικές αντιλήψεις που δυσχεραίνουν την ένταξη των προσφύγων. Ο εθνικισμός εντείνεται και λόγω της δράσης εθνικιστικών κομμάτων ή οργανώσεων που προβάλλουν τον ρατσισμό και στρέφουν τον λαό κατά των προσφύγων. Τέτοια κόμματα ή κινήματα υπάρχουν στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες.

Η απόφαση της Ευρώπης, να μην επιτρέψει την είσοδο των μεταναστών σε καμία ευρωπαϊκή χώρα έχει επιβαρύνει ιδιαίτερα την Ελλάδα. Αυτό συμβαίνει επειδή η χώρα μας είναι υποχρεωμένη να τους δέχεται, αφού τα σύνορά της είναι θαλάσσια και όχι χερσαία. Η Ελλάδα όμως αδυνατεί να καλύψει σε ικανοποιητικό βαθμό τις ανάγκες των προσφύγων, εξαιτίας των οικονομικών προβλημάτων που αντιμετωπίζει. Έτσι οι συνθήκες ζωής τους είναι άθλιες, ενώ καθημερινά οργανώνουν εξεγέρσεις.

Είναι απαραίτητο να δοθεί μία λύση στο πρόβλημα. Η εύρεση λύσης όμως δεν είναι εύκολη, ιδιαίτερα εάν λάβουμε υπόψη μας το γεγονός ότι είναι δύσκολο έως αδύνατο να ενσωματωθούν οι πρόσφυγες στην Ευρώπη. Αυτό συμβαίνει επειδή όχι μόνο οι αξίες και οι αντιλήψεις τους είναι πολλές φορές αντίθετες με αυτές των Ευρωπαίων, αλλά και οι ίδιοι δεν φαίνονται διατεθειμένοι να τις αλλάξουν.

Θα ήταν καλό, επομένως, να εντοπίσουμε τη ρίζα του προβλήματος που είναι ο πόλεμος στη Συρία. Η Ευρώπη θα μπορούσε να συμβάλει στην καταστολή του, έτσι ώστε οι πρόσφυγες να επιστρέψουν στην πατρίδα τους και να ζήσουν με ασφάλεια. Παράλληλα, οι ευρωπαϊκές χώρες θα έπρεπε να επιτρέψουν σε κάποιους από αυτούς να διαμείνουν στην Ευρώπη, εφόσον βέβαια συμφωνήσουν να αποδεχτούν τις ευρωπαϊκές αντιλήψεις ή τουλάχιστον να υπακούν στους ευρωπαϊκούς νόμους. Με αυτόν τον τρόπο θα αποφευχθούν νέες τρομοκρατικές επιθέσεις και θα εξασφαλιστεί η ασφάλεια των Ευρωπαίων.

Σε κάθε περίπτωση, επιβάλλεται οι Ευρωπαίοι να μην επιτρέπουν στα εθνικιστικά τους αισθήματα να τους οδηγούν στον ρατσισμό, δημιουργώντας την πεποίθηση ότι οι μετανάστες ευθύνονται για τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η χώρα τους ή και η Ευρώπη συνολικά.

Η περιθωριοποίηση των ξένων και συνεπώς η παρεμπόδιση της ένταξής τους στην κοινωνία δεν λύνει κανένα πρόβλημα, αντιθέτως προκαλεί άλλα σοβαρότερα.

Κρίνεται αναγκαίο να το συνειδητοποιήσουν αυτό όλοι οι πολίτες. Μόνο με αυτόν τον τρόπο δεν θα καταφέρουν οι εθνικιστές να πετύχουν τον σκοπό τους. Άλλωστε τα εθνικιστικά κόμματα βασίζονται στην καλλιέργεια της αντίληψης ότι με την απαλλαγή από τους ξένους θα βελτιωθεί το επίπεδο ζωής και θα δοθεί λύση στα κοινωνικά προβλήματα. Με αυτόν τον τρόπο ευελπιστούν να κατακτήσουν την εξουσία.

Θα πρέπει να αντιληφθούμε όλοι μας ότι οι σημερινές κοινωνίες, ιδιαίτερα στις αναπτυγμένες χώρες, χαρακτηρίζονται από την πολυπολιτισμικότητα. Συνεπώς, είναι αναπόφευκτη η συμβίωση ανθρώπων με διαφορετική γλώσσα, θρησκεία, ήθη κι έθιμα, αξίες, με λίγα λόγια διαφορετικό πολιτισμό. Είναι, επομένως, απαραίτητο να το αποδεχτούμε και να μάθουμε να συμβιώνουμε αρμονικά.

Για να συμβεί αυτό θα πρέπει να ξεπεράσουμε τις εθνικιστικές ιδέες που μας ωθούν να θεωρούμε ότι το έθνος μας είναι ανώτερο από τα υπόλοιπα. Ταυτόχρονα σημαντικό είναι να απαλλαγούμε από τον φόβο μας για το διαφορετικό και να μάθουμε να σεβόμαστε τη διαφορετικότητα του άλλου. Άλλωστε είμαστε όλοι άνθρωποι και αυτό σημαίνει πως έχουμε περισσότερα απ' όσα νομίζουμε κοινά.

Αυτές τις ιδέες, όμως, θα πρέπει να συμμερίζεται και όποιος επιθυμεί να μεταναστεύσει σε μία άλλη χώρα. Φυσικά έχει το δικαίωμα να διατηρήσει τον πολιτισμό του, είναι ωστόσο απαράδεκτο το να μην σέβεται τον πολιτισμό της χώρας που τον φιλοξενεί. Οι μετανάστες έχουν την υποχρέωση να υπακούν στους νόμους και τις αξίες της χώρας στην οποία διαμένουν, έτσι ώστε να μην προκαλούν προβλήματα στους κατοίκους και να εντάσσονται ομαλά σ' αυτήν.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την καταπολέμηση του ρατσισμού είναι η απόκτηση παιδείας, η ενημέρωση και η ευαισθητοποίηση των νέων σχετικά με το θέμα, έτσι ώστε οι επόμενες γενιές να μην διακατέχονται από ρατσιστικές αντιλήψεις. Μόνο έτσι μπορεί να καταπολεμηθεί το κοινωνικό πρόβλημα του ρατσισμού.

Ο εθνικισμός, η ξενοφοβία και ο ρατσισμός δεν έχουν θέση στις σύγχρονες κοινωνίες. Εάν υπερβούμε όλοι τα ρατσιστικά μας αισθήματα, θα δοθεί λύση στο τωρινό πρόβλημα των προσφύγων, αλλά και θα επιτευχθεί η ειρηνική συμβίωση των λαών στο μέλλον.

100+1 ΧΡΟΝΙΑ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ
ΜΑΘΗΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
Υπό την αιγίδα του Οικουμενικού Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως
ΖΩΓΡΑΦΕΙΟ ΛΥΚΕΙΟ
ΜΑΝΤΟΥΛΙΔΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ

ZOGRAFEIO HIGH SCHOOL
MANDOULIDES
ΜΑΘΗΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ / STUDENT CONFERENCE
Γ. ΣΕΦΕΡΗΣ
Από τη Σμύρνη στην Πόλη
G. Seferis From Ismir to Istanbul
ZOGRAFEIO LYKEIO
ISTANBUL
20-23 MARCH 2014
www.zografeio.mandoulides.gr

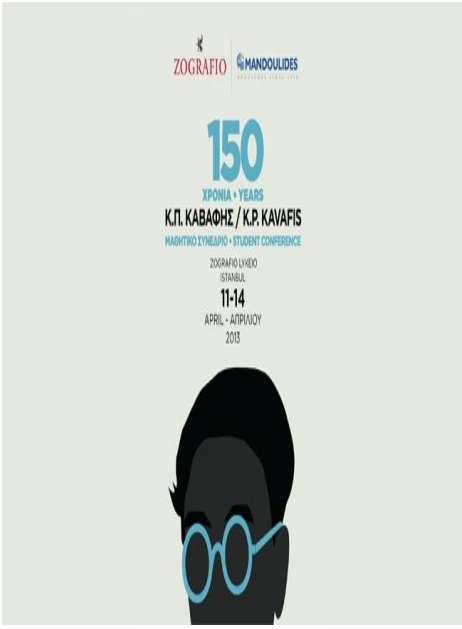
ZOGRAFIO
MANDOULIDES
150
ΧΡΟΝΙΑ • YEARS
Κ.Π. ΚΑΒΑΦΗΣ / K.P. KAVAFIS
ΜΑΘΗΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ • STUDENT CONFERENCE
ZOGRAFIO LYKEIO
ISTANBUL
11-14
APRIL • ΑΠΡΙΛΙΟΥ
2013

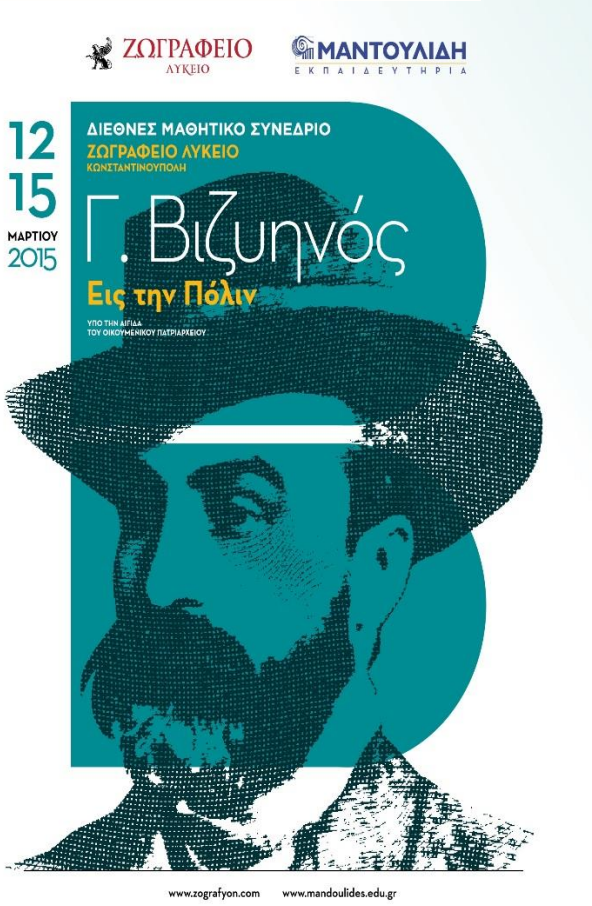
ΖΩΓΡΑΦΕΙΟ ΛΥΚΕΙΟ
ΜΑΝΤΟΥΛΙΔΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ
12
15
ΜΑΡΤΙΟΥ
2015
ΔΙΕΘΝΕΣ ΜΑΘΗΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
ΖΩΓΡΑΦΕΙΟ ΛΥΚΕΙΟ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ
Γ. Βιζυηνός
Εις την Πόλιν
ΥΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΙΔΑ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ
www.zografyon.com
www.mandoulides.edu.gr

ΖΩΓΡΑΦΕΙΟ
ΛΥΚΕΙΟ
ΜΑΝΤΟΥΛΙΔΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ
ΔΙΕΘΝΕΣ ΜΑΘΗΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
INTERNATIONAL STUDENT CONFERENCE
Odysseas Elytis The poet of Aegean
30 ΜΑΡΤΙΟΥ - 03 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2016
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ Ε. ΜΑΝΤΟΥΛΙΔΗ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
Υπό την αιγίδα του
Οικουμενικού Πατριαρχείου
ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ
Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ
Ιδρυμα
Ιωαννου Φ. Κωστοπουλου
Κοινοτητα
Σταυροδρομιου
Κοινοτητα
Ρουσσουμπεσιου
Κοινοτητα
Καναυλας
Κοινοτητα
Παναγιας Βλαχερνων
KNAUF
INTERAMERICAN
CORINNE
tuvunu
ΤΑ ΝΕΑ
ΕΠΙΛΟΓΕΣ
ΕΡΤ3
ΔΙΑΔΟΤΗΣ
Livemedia.gr

**Χριστίνα Αηδονίδου, Παναγιώτης Διαμαντής, Σαμπίνα - Μαρία Διγκτσή,
Χαράλαμπος Ευθυμιάδης, Παρμενίων Κουτσογεώργος,
Ευάγγελος Λαζαρίδης, Μαρία Μερτζιμέκη,
Ελίζα Μιχαλοπούλου, Ελένη Νικολαΐδου, Ασπασία Παμπόρη,
Σοφία Τευτσή, Άννα Τζιάλλα, Ευάγγελος Τσανακτσίδης, Αναστασία Φωκά,
Ζήσης Χασιώτης, Αναστασία - Τσέσι Χουάνγκ**

Ο Οδυσσέας Ελύτης και η ιστορία της ελληνικής γλώσσας

Κυρίες και κύριοι, καλησπέρα.

Ο Οδυσσέας Ελύτης ήταν σε μας - και σε όλους τους Έλληνες - γνωστός από νωρίς ως βραβευμένος με νόμπελ Έλληνας, ως ποιητής που, όπως αναφέρει ο Άρης Μπερλής, «πέρα από την αισθητική απόλαυση που μας πρόσφερε, και συνεχίζει να προσφέρει σε όσους επιμένουν σε καιρούς αναλφάβητους να διαβάζουν ποίηση, μας άφησε μια πολύτιμη, και τούτο δεν είναι καθόλου σχήμα λόγου, πνευματική παρακαταθήκη».

Εμείς, με τη βοήθεια του επιστημονικού μας συμβούλου, κ. Γιώργου Παπαναστασίου και των καθηγητών μας Γιάννη Ρίγγα και Άννας Φωκά, αναζητήσαμε στα ποιήματά του λέξεις μη χρησιμοποιούμενες καθημερινά, κάποτε μάλιστα άγνωστες σε μας, θεωρώντας ότι ο ποιητής έχει αναθέσει σε αυτές μεγάλο μερίδιο της ποιητικότητας των έργων του.

Τις εντάξαμε σε 5 κατηγορίες: λέξεις λόγιας προέλευσης παρμένες από την αρχαία ελληνική, λέξεις λαϊκής προέλευσης, κάποτε ιδιωματικές, λέξεις που εμφανίζονται και στην κοινή αλλά ο Ελύτης τις χρησιμοποιεί ελαφρά παραλλαγμένες, λέξεις πλασμένες από τον ίδιο και, τέλος, λέξεις που, αν και φαίνονται κοινές στους δασκάλους μας και τους γονείς μας, για μας ήταν άγνωστα ή σπάνια, χωρίς συγκεκριμένη ερμηνεία, ακούσματα.

Στην αναζήτησή μας αυτή δεν αναλωθήκαμε σε λέξεις εύηχες ή πομπώδεις, αλλά επικεντρωθήκαμε σ' αυτές που έχουν ιδιαίτερη βαρύτητα στον μικρόκοσμο του ίδιου του ποιήματος.

Άλλωστε, όπως σημείωσε ο Βάλτερ Μπένιαμιν (Walter Benjiamin), «σε αντίθεση με τη θρησκεία και την αποκάλυψη, η ποίηση δεν στηρίζεται "στην έσχατη ουσία του πνεύματος της γλώσσας" αλλά "στο πνεύμα της γλώσσας μέσα στα πράγματα"».

ΑΡΧΑΙΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΛΕΞΕΙΣ ΛΟΓΙΑΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ

Η πρώτη κατηγορία στην οποία σταθήκαμε είναι αυτή των αρχαιοελληνικών λέξεων λόγιας προέλευσης, άγνωστων ή ασυνήθιστων στην κοινή μας νεοελληνική γλώσσα, που ο Ελύτης θεωρεί δικαίωμα του ποιητή να τις αντλεί από τα αρχαία κείμενα.

Ο ίδιος δικαιολογεί το δικαίωμά του αυτό στην ομιλία του προς τους Έλληνες μετανάστες της Σουηδίας το 1979:

«Είμαστε οι μόνοι σ' ολόκληρη την Ευρώπη που έχουμε το προνόμιο να λέμε τον ουρανό "ουρανό" και τη θάλασσα "θάλασσα" όπως την έλεγαν ο Όμηρος και ο Πλάτωνας πριν δυόμισι χιλιάδες χρόνια. Δεν είναι λίγο αυτό. Η γλώσσα δεν είναι μόνον ένα μέσον επικοινωνίας. Κουβαλάει την ψυχή του λαού μας κι όλη του την ιστορία και όλη του την ευγένεια.»

Ενδεικτικά λοιπόν καταγράφουμε:

Αμφιλύκη
Και τα μαλλιά σου ποτισμένα στην Ενάτη καμπυλώνουν τις θύμησες και περνούν τους φθόγγους στο στερνό αέτωμα της αμφιλύκης.

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΙ

Αστερόεις
Τ' ΑΣΤΕΡΟΕΝΤΑ δέντρα με την ευδοκία
η παρασημαντική ενός άλλου κόσμου
η παλιά δοξασία ότι πάντα υπάρχει
το πολύ σιμά και όμως αόρατο

ΤΟ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙ

Γλαυκός
Αετόμορφα έχει τα ψηλά βουνά
και τα σπίτια πιο λευκά
στα ηφαίστεια κλήματα σειρά
στου γλαυκού το γειτόνεμα!

ΤΟ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙ

Ειμαρμένη
Εκεί που ελπίζει ο κόσμος. Εκεί που ο άνθρωπος δε θέλει
παρά να 'ναι ο άνθρωπος
Μόνος του και χωρίς καμιά Ειμαρμένη!

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΙ

Έκπαγλος
Ζήλεψα τη σταλαγματιά που απαρατήρητη δόξαζε τα σκίνα. Όμοια
να 'μουν στο έκπαγλο μάτι που αξιώθηκε να δει το τέλος του
Ελέους!

ΕΞΙ ΚΑΙ ΜΙΑ ΤΥΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΟΥΡΑΝΟ

Έλυτρο
Ελαιώνες κι αμπέλια μακριά ως τη θάλασσα
Κόκκινες ψαρόβαρκες πιο μακριά ως τη θύμηση
Έλυτρα χρυσά του Αυγούστου στο μεσημεριάτικο ύπνο

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΙ

Εννυχεύω
Είναι αυτός που νικούσε και σε μάγουλο εννύχευε την ώρα που
Από τ' αρτεσιανά των υακίνθων μόσχος
Ολονύχτιος έφτανε και τη φρέσκια ζέστη με κουβάδες
Περιχυόταν η ομορφιά γυμνή σαν ένα μόνο διαμάντι.

ΤΟ ΦΩΤΟΔΕΝΤΡΟ ΚΑΙ Η ΔΕΚΑΤΗ ΤΕΤΑΡΤΗ ΟΜΟΡΦΙΑ

Ευνή
Στην ευνή των βοτάνων βύζαινα τη λουίζα
κι οι Αρχάγγελοι όλοι Μιχαήλ Γαβριήλ
Ουριήλ Ραφαήλ
Γαβουδελών Ακήρ Αρφουγιτόνος
Βελουχός Ζαβουλεών γελούσανε σαλεύοντας
τις χρυσές τους κεφαλές καθώς αραποσίτια·

ΜΑΡΙΑ ΝΕΦΕΛΗ

Κοπετός
Το σκληρό μου σώμα ήταν η άγκυρα
κατεβασμένη μέσα στους ανθρώπους
όπου ήχος άλλος κανείς
μόνο γδούποι γόοι και κοπετοί
και ρωγμές επάνω στην ανάστροφη όψη

ΤΟ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙ

Νείκος
κι οι ξυπόλυτες δούλες με το μαλλί τους δάδα
μπουμ το πόδι αριστερά μπουμ το πόδι δεξιά
η φιλότης το νείκος
η φιλότης το νείκος

ΤΡΙΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΜΕ ΣΗΜΑΙΑ ΕΥΚΑΙΡΙΑΣ

Νεφεληγερέτης
Έτσι που αν στ' αλήθεια ο έρωτας είναι καταπώς λεν «κοι-
νός διαιρέτης»
εγώ θα πρέπει να 'μαι η Μαρία Νεφέλη και συ φευ ο
Νεφεληγερέτης

ΜΑΡΙΑ ΝΕΦΕΛΗ

Ολοφύρομαι
Ατραπούς πήρα και πάλι εμπρός τους βγήκα:
Κρέοντες κι Αντιγόνες Ηλέκτρες κι Αίγισθοι
Καθείς μ' ένα φεγγάρι στρογγυλό στο χέρι
Τη δική του νύχτα.
Ζούνε ακόμη, ζούνε, οδεύουν και ολοφύρονται.

ΤΑ ΕΤΕΡΟΘΑΛΗ

ΛΕΞΕΙΣ ΛΑΪΚΗΣ (ΣΥΧΝΑ ΙΔΙΩΜΑΤΙΚΗΣ) ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ

Η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει λέξεις αντλημένες από το λαϊκό λεξιλόγιο, συχνά ιδιωματικό ή διαλεκτικό, άγνωστες σε μας και ασυνήθιστες στην κοινή. Από αυτή την ιδιωματική προέλευση αντλούν οι λέξεις αυτές την ποιητικότητά τους μέσα στους στίχους του Ελύτη.

Αθιβολή
Παράπονα κι αθιβολές
γύρισε ο κόσμος τρεις φορές

Ο ΗΛΙΟΣ Ο ΗΛΙΑΤΟΡΑΣ

Αμπελοβραγιά
Ποιος -όταν μέσ' από του πόντου τις
Αμπελοβραγιές πηδώντας τα δελφινοκόριτσα
Βγάζουν κρυγιές φωνές αγριοπερίστερων

ΤΑ ΕΤΕΡΟΘΑΛΗ

Αναντάμ μπαμπαντάμ
«Αναντάμ μπαμπαντάμ» έλεγε η μάνα μου και το χέρι της το αρθρι-
τικό σταματούσε σαν φύλλο της μπεγκόνιας

ΤΟ ΦΩΤΟΔΕΝΤΡΟ ΚΑΙ Η ΔΕΚΑΤΗ ΤΕΤΑΡΤΗ ΟΜΟΡΦΙΑ

Αντραλίζομαι
Μες στις αγάπες μπαίνω και ζαλίζομαι κι από τα μυστικά τους αντραλίζομαι

Ο ΗΛΙΟΣ Ο ΗΛΙΑΤΟΡΑΣ

Καυκί
Ένα καυκί καμπάνας γυάλινης για τους κουφούς
Που ντύνουν με φελλό την πιο βαριά τους κούκλα.

ΗΛΙΟΣ Ο ΠΡΩΤΟΣ

Λιτρίδι
Στον γαρμπή τ' αρμενίζοντας πόντζα-λαμπάντα
έως όλο το μάκρος τους τ' αφρισμένα
με λιτρίδια μαβιά και με ηλιοτρόπια

ΤΟ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙ

Μπάρεμ
Εσύ 'σαι ο ένας απ' αυτούς που του 'δωσαν χαρτί μεγάλο
για να γράψει και δεν έστερξε την πένα του να πιάσει·
που του 'ρθε η τύχη σαν λακκάκι μες στο μάγουλο και που
δεν είπε μπάρεμ να χαμογελάσει.

ΜΑΡΙΑ ΝΕΦΕΛΗ

Στύφνος, Τζεντζεφύλλι
Να το σπαράγγι να ο ριθιός
να το σγουρό περσέμολο
το τζεντζεφύλλι και το πελαργόνι
ο στύφνος και το μάραθο

ΤΟ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙ

ΛΕΞΕΙΣ ΠΑΡΑΛΛΑΓΜΕΝΕΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΚΟΙΝΗ

Συναφής με την προηγούμενη κατηγορία είναι και αυτή των λαϊκών λέξεων που σε έργα του ποιητή εμφανίζονται ελαφρά διαφοροποιημένες από τη συνήθη μορφή τους. Η «απόκλιση» από την κοινή, τη μητροπολιτική, μορφή της λέξης υπαγορεύεται από μια ποιητική ανάγκη, συμμετρίας, οικονομίας, σαφέστερης δήλωσης, εσωτερικού ρυθμού.

Ακαρτερώ
Και η χούφτα η βάναυση που ακαρτερούσε:
Χάιντε η ριξιά να βρει το ζάρι της
Κι η τζαμαρία το θαρραλέο λιθάρι της!

ΤΑ ΕΤΕΡΟΘΑΛΗ

Αρρεβώνας
Τα σεμνά με την κόκκινη αρρεβώνα
τα κομπάζοντας έφιππα μες στους λειμώνες
τα σε καθαρό ουρανό εργασμένα
τα στοχαστικά και τα χιμαιροποίκιλτα

ΤΟ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙ

Δεφτέρι
Αυτοί πού ναι ταγμένοι για τη ρέγγα και το χαλβά, σ' αυτά πάντοτε θα ξαναγυρίζουν.
Και οι άλλοι στα δεφτέρια τους που δεν έχουνε τελειωμό, και οι άλλοι στα κρεβάτια τους τα μαλακά που τα στρώνουν μα δεν τα ορίζουν.

ΤΟ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙ

Λαντέρνα
Και το τέρας που γύριζε σαν τη λαντέρνα
Μια παράξενη
Άλλη
Γειτονιά

ΤΑ ΕΤΕΡΟΘΑΛΗ

Νιόκοπος
Ω τα κλεισμένα λόγια που έμειναν μες στους φλοιούς των ελπίδων,
στους βλαστούς των νιόκοπων κλαριών μιας φιλόδοξης μέρας – τα
κλεισμένα λόγια που πικράνανε τ' ομοίωμά τους κι έγιναν οι Υπερη-
φάνειες.

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΙ

Ντυμασιά
Μικρή τη νύφη χρυσαλλίδα
Που αλλάζει τόσες ντυμασιές όσες ριπές το ατλάζι

ΑΣΜΑ ΗΡΩΙΚΟ ΚΑΙ ΠΕΝΘΙΜΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΧΑΜΕΝΟ ΑΝΘΥΠΟΛΟΧΑΓΟ ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ

Πλεμόνι
Εύκολα σαν χασές που σκίστηκε ο αγέρας!
Εύκολα σαν πλεμόνια που άνοιξαν οι πέτρες!
Το κράνος κύλησε από την αριστερή μεριά

ΑΣΜΑ ΗΡΩΙΚΟ ΚΑΙ ΠΕΝΘΙΜΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΧΑΜΕΝΟ ΑΝΘΥΠΟΛΟΧΑΓΟ ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ

Σουγλερός
Το κεφάλι μπλάβο και άλαλο αψηλά στραμμένο, μα το χέρι βαθιά μέσα στην τσέπη, γραπωμένο από κομμάτι σίδερο, της φωτιάς ή απ' τ' άλλα, πό 'χουν τη μύτη σουγλερή και την κόψη αθέρα.

ΤΟ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙ

ΛΕΞΕΙΣ ΠΛΑΣΜΕΝΕΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΛΥΤΗ

«Η ποίηση είναι μια τέχνη της γλώσσας», λέει ο Valery, «ορισμένοι συνδυασμοί από λέξεις μπορούν να προκαλέσουν μια συγκίνηση, ας την πούμε ποιητική, την οποία ορισμένοι άλλοι δεν προκαλούν», ενώ ο Mallarme αναφέρει ότι «οι στίχοι δεν γράφονται με ιδέες, αλλά με λέξεις».

Ο Ελύτης τιμά την ιδιότητα του ποιητή, του δημιουργού, του πλάστη, και δεν διστάζει να κατασκευάσει ο ίδιος, να πλάσει λέξεις.

Το τόλμημά του αυτό το δικαιολογεί ο ίδιος στον «Μικρό Ναυτίλο»: «το χρωστώ σ' ένα είδος ειδικού θάρρους που μου 'δωκεν η Ποίηση: να γίνομαι άνεμος για τον χαρταετό και χαρταετός για τον άνεμο, ακόμη και όταν ουρανός δεν υπάρχει… Δεν παίζω με τα λόγια» κι ακόμα: «Με επέκριναν, επειδή χρησιμοποιώ ορισμένες σπάνιες λέξεις. Θέλω το κείμενο να είναι εντελώς παρθενικό και απομακρυσμένο από τη χρήση των λέξεων. Θα πήγαινα κάμποσο μακριά, για να πω ότι το θέλω αντίθετο προς την καθημερινή χρήση».

Δεν θα προχωρήσουμε, βέβαια, στην ερμηνεία των νεολογισμών του, γιατί ακολουθούμε την υπόδειξη του ποιητή «Τη μαγεία δεν την πιάνεις με την ερμηνεία της μαγείας, πόσο μάλλον με την περιγραφή της ερμηνείας της μαγείας.» Θα θυμίσουμε μόνο κάποιες λέξεις, που, όταν τις ακούμε, αναγνωρίζουμε την υπογραφή του Οδυσσέα Ελύτη.

Αγεροδρομώ
Άγγελοι αν δεν είναι οι άγγελοι μ' άσωτα βιολιά ν' αναρριπίζουν τις
νυχτιές μ' αίολα φώτα και ψυχές καμπάνες! Φλάουτα ν' αγεροδρομούν πόθους ανάλαφρους, ανάγερτους.

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΙ

Αλησμονάνθι
Τόποι που με του φεγγαριού το αλησμονάνθι
και με του ήλιου τους χυμούς με θρέψατε,
σήμερα ονειρεύομαι για σας
μάτια που να σας συντροφέψουν μ' ένα φως καλύτερο.

ΗΛΙΟΣ Ο ΠΡΩΤΟΣ

Αμπελομάντιλο
Εκεί δάφνες και βάγια
θυμιατό και λιβάνισμα
τις πάλες ευλογώντας και τα καριοφίλια
στο χώμα το στρωμένο με τ' αμπελομάντιλα,
κνίσες, τσουγκρίσματα
και Χριστός Ανέστη
με τα πρώτα σμπάρα των Ελλήνων!

ΤΟ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙ

Ηλιάτορας
Ο ήλιος ο ηλιάτορας
ο πετροπαιχνιδιάτορας
από την άκρη των ακρώ
κατηφοράει στο Ταίναρο

Ο ΗΛΙΟΣ Ο ΗΛΙΑΤΟΡΑΣ

Ηλιοβόρος - σεληνοβάμων
Τα στυφά στο σκοτάδι και όμως θαύμα
τα γραμμένα στο φως και όμως μαυρίλα
τα στραμμένα επάνω τους όπως οι φάροι
τα ηλιοβόρα και τα σεληνοβάμονα

ΤΟ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙ

Μελανουργώ
Όλη μέρα τώρα η μικρή Αρετή κατεβαίνει κι εργάζεται σκληρά στα
μέρη όπου η γη από άγνοια σήπονταν, κι είχαν οι άνθρωποι
ανεξήγητα μελανουργήσει

ΕΞΗ ΚΑΙ ΜΙΑ ΤΥΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΟΥΡΑΝΟ

Μιξοευρωπαϊστί
Μιξοευρωπαϊστί τα πάντα λέγονται
Γίνονται ξεγίνονται
Μ' ευκολίες με δόσεις

ΜΑΡΙΑ ΝΕΦΕΛΗ

Νεραντζοκόριτσο
Τις νύχτες αγκαλιά με τα νεραντζοκόριτσα
Λέρωνε τις μεγάλες φορεσιές των άστρων
Ήταν τόσος ο έρωτας στα σπλάχνα του
Που έπινε μέσα στο κρασί τη γέψη όλης της γης

ΑΣΜΑ ΗΡΩΙΚΟ ΚΑΙ ΠΕΝΘΙΜΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΧΑΜΕΝΟ ΑΝΘΥΠΟΛΟΧΑΓΟ ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ

Νεφελόπαρτη
Πες μου τη νεφελόπαρτη ώρα που σε κυρίεψε όταν η βροντή προη-
γήθηκε της καρδιάς μου. Πες μου το χέρι που προχώρησε το δικό
μου χέρι μέσα στην ξενιτιά της θλίψης σου.

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΙ

Πενθοφόρος
Στείλε το βλέμμα σου ψηλά καθώς μια σκέψη οξεία
Να διασχίσει το εμπόλεμο στερέωμα
Και πες εμείς οι ασύμμετροι πως είμαστε
Τ' αχνάρια που άφησαν -και που ακολούθησες-
Η άγρια μέλισσα κι ο αμνός ο πενθοφόρος.

ΤΑ ΕΤΕΡΟΘΑΛΗ

Σκυλοκοίτης
Σκυλοκοίτες και νεκρόσιτοι κι ερεβομανείς,
κοπροκρατούν το μέλλον.

ΤΟ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙ

Συννεφολύκαινα
Η γη κρύβει τις πέτρες της
Ο φόβος σκάβει ένα λαγούμι και τρυπώνει τρέχοντας
Την ώρα που μεσ' από τα ουράνια θάμνα
Το ούρλιασμα της συννεφολύκαινας
Σκορπάει στου κάμπου το πετσί θύελλα ανατριχίλας
ΑΣΜΑ ΗΡΩΙΚΟ ΚΑΙ ΠΕΝΘΙΜΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΧΑΜΕΝΟ ΑΝΘΥΠΟΛΟΧΑΓΟ ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ

Φωτόδεντρο
Στον ίδιο τον τίτλο της ποιητικής συλλογής
ΤΟ ΦΩΤΟΔΕΝΤΡΟ ΚΑΙ Η ΔΕΚΑΤΗ ΤΕΤΑΡΤΗ ΟΜΟΡΦΙΑ

Φωτοφάγος
Του κορμού του αρχαίου του δέντρου η Ήρα
ο δαφνώνας ο απέραντος ο φωτοφάγος
ένα σπίτι σαν άγκυρα κάτω στο βάθος
η Κυρα-Πηνελόπη με την ηλακάτη
ΤΟ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙ

Χιονόδοξος
Είπα τον έρωτα την υγεία του ρόδου την αχτίδα
Που μονάχη ολόισα βρίσκει την καρδιά
Την Ελλάδα που με σιγουριά πατάει στη θάλασσα
Την Ελλάδα που με ταξιδεύει πάντοτε
Σε γυμνά χιονόδοξα βουνά.
ΗΛΙΟΣ Ο ΠΡΩΤΟΣ

Χρυσεγέρτης
Της καμπάνας ο άνεμος ο χρυσεγέρτης
ο ιππέας που πάει ν' αναληφτεί στη δύση
ΤΟ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙ

Ψυχοσυντήρητος
Έννοια σου κι απ' αυτά που σου αφαιρεί
σου προσθέτει ο πόνος Άνθρωπε
Ψυχοσυντήρητε
που καυχησιολογείς
ΜΑΡΙΑ ΝΕΦΕΛΗ

ΛΕΞΕΙΣ ΑΓΝΩΣΤΕΣ ΣΕ… ΕΜΑΣ

Όμως δεν ήταν μόνο οι παραπάνω λέξεις τις οποίες δύσκολα καταλαβαίναμε. Υπήρξαν και κάποιες, γνωστές όπως φάνηκε αργότερα, στους ενηλίκους, που σε μας, μέχρι να γνωρίσουμε τον Ελύτη, μας ήταν άγνωστες ή όχι απόλυτα σαφείς, και γι' αυτό κρίναμε σκόπιμο να τις αναφέρουμε εδώ.

Αλάργα και κρεμεζής
Και παν αυτές τώρα γυμνές από τη μέση ως πάνω
Με αλάργα ψάθα ρώγα κρεμεζιά νάζι από στάχυ
Λοξό με πεταλούδα στο δεξί βυζί το αντάρτικο
ΗΛΙΟΣ Ο ΠΡΩΤΟΣ

Λαβωματιά
η αλήθεια. -έτσι δε λένε;- είναι οδυνηρή
κι έχει ανάγκη, να ξέρεις, απ' το αίμα σου
έχει ανάγκη απ' τις λαβωματιές σου·
απ' αυτές και μόνον θα περάσει -εάν περάσει

ΜΑΡΙΑ ΝΕΦΕΛΗ

Λαίλαπα
Κι αν απάνω μου μείνει ανεξάλειπτη
κάθε λαίλαπα σαν εγκαυστική
θα 'ρθει το πλήρωμα των ημερών
βουστροφηδόν θα εξαφανίσω τον εαυτό μου.

ΜΑΡΙΑ ΝΕΦΕΛΗ

Μερτικό
Αλλά κάτεχε ότι μονάχα εκείνος που παλεύει το σκοτάδι μέσα του θα 'χει μεθαύριο μερτικό δικό του στον ήλιο

ΤΟ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙ

Χαβούζα, αλάδανος και μοσχοκάρφη
Όταν γυρίζει ο αλάδανος το αχτένιστο κεφάλι του
Οι χαβούζες ξεχειλίζουνε
Κι η Ευαγγελίστρια μπαίνει
Γυμνή σταλάζοντας αφρούς με αστερία στο μέτωπο
Με αγέρι μοσχοκάρφης στα λυτά μαλλιά
Κι ένα καβούρι που τρικλίζει ακόμη στον ηλιοκαμένον ώμο της!

ΗΛΙΟΣ Ο ΠΡΩΤΟΣ

Το τελευταίο παράδειγμα το επιλέγουμε, τόσο γιατί περιέχει λέξεις και από τις προηγούμενες κατηγορίες όσο και γιατί ο ίδιος ο ποιητής ταξινομεί μια από τις λέξεις του στις… άγνωστες

με λένε ανάλογα με τους καιρούς *Τρυφέρα* ή Ανεμώνη
κάποτε και Djenda
τι ωραία
δεν καταλαβαίνω τίποτα.

Djenda λέξη ανύπαρκτη
απαράλλαχτη μάρκα ηλεκτρικών λαμπτήρων
μισοσανσκριτικήμισοκέλτικη
Djenda η *τρέμουσα*
εικόνα μου μεγεθυμένη στα χέρια των λαών
Djenda πολιτιστική επανάσταση
Djenda εγώ πριν *εξ* χιλιάδες χρόνους

ΜΑΡΙΑ ΝΕΦΕΛΗ

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Σε μία περίοδο που η ξενιτιά ξανάρχεται στο προσκήνιο για τον λαό μας, ο οποίος και πάλι αποζητά την αναγνώριση της εθνικής του αξιοπρέπειας, αξίζει να θυμηθούμε ακόμη ένα απόσπασμα από την ομιλία του Οδυσσέα Ελύτη προς τους Έλληνες μετανάστες στη Σουηδία το 1979:

«Τη ζωή μου την πέρασα κλεισμένος μέσα σε 50 τετραγωνικά (μέτρα), παλεύοντας με τη γλώσσα. Επειδή αυτό είναι στο βάθος η ποίηση: μια πάλη συνεχής με τη γλώσσα. [...].

Ό,τι και να πει ένας ποιητής, μικρό ή μεγάλο, σημαντικό ή ασήμαντο, δεν φέρνει αποτέλεσμα, θέλω να πω δεν γίνεται ποίηση, αν δεν περάσει από την κρησάρα της γλώσσας, αν δεν φτάσει στην όσο γίνεται πιο τέλεια έκφραση. Ακόμα και οι πιο μεγάλες ιδέες, οι πιο ευγενικές, οι πιο επαναστατικές, παραμένουν σκέτα άρθρα, εάν δεν καταφέρει ο τεχνίτης να ταιριάσει σωστά τα λόγια του.

Μόνον τότε μπορεί ένας στίχος να φτάσει στα χείλια των πολλών, να γίνει κτήμα τους. Μόνον τότε μπορεί να ‘ρθει και ο συνθέτης να βάλει μουσική, να γίνουν οι στίχοι τραγούδι. Και για ένα τραγούδι ζούμε, στο βάθος, όλοι μας.»

Η παραπάνω εργασία αποτέλεσε την εισήγηση των μαθητών των Εκπαιδευτηρίων Ε. Μαντουλίδη στο Διεθνές Μαθητικό Συνέδριο με θέμα: **«Οδυσσέας Ελύτης. Ο ποιητής του Αιγαίου»** που πραγματοποιήθηκε από τις 30 Μαρτίου ως τις 3 Απριλίου 2016 στη Θεσσαλονίκη.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Ο στρατιώτης ποιητής

Δεν έχω γράψει ποιήματα
μέσα σε κρότους
μέσα σε κρότους
κύλησε η ζωή μου

Τη μιαν ημέρα έτρεμα
την άλλην ανατρίχιαζα
μέσα στο φόβο
μέσα στο φόβο
πέρασε η ζωή μου

Δεν έχω γράψει ποιήματα
δεν έχω γράψει ποιήματα
μόνο σταυρούς
σε μνήματα
καρφώνω

Μίλτος Σαχτούρης